

MODRA PTICA LETO VII

LETO 1935/36

ŠTEV. 7

MODRA PTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Ulica 29. oktobra (prej Rimska cesta) št. 3. Telefon 3163. Št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 7. ŠTEVILKE

JUNIJ

Milena Mohoričeva: Troje sonetov

Božo Vodusek: Soneti

M. K.: Davorin Ivanovič Kolenkov

Maurice de Vlaminck: Stori je moje dobe

Zapiski:

Psihoanaliza in vzgajanje človeka (*Stanko Kociper*)

Merežkovskij o Turgenjevu (*P. Donat*)

Razno

TROJE SONETOV

(Ob šestdesetletnici Cankarjevega rojstva)

MILENA MOHORIČEVA

Vse, časopisi, revije, izložbe, predavanja, vse nas spominja dejstva, da je pred šestdesetimi leti, 10. maja 1876., stopil Ivan Cankar na svojo življenjsko pot. Predno jo je nastopil, je nekdo začrtal njegovo usodo: Ko ga je pričakovala, ga je njegova mati »zaobljubila Bogu«.

Izvajati iz te zaobljube Cankarjevo »srečo«, je morda zelo tvegano. In vendar je v njej vsaj zametek onega nemira, onega ognja, ki je gnal človeka Cankarja brez nehanja vse dotlej, dokler ga ni leta 1917. pogubil. Vse premalo vemo še o onih vezeh, ki spajajo preteklost z bodočnostjo, ki vodijo iz roda v rod, od mater do sinov, da bi mogli z gotovostjo ovreči vpliv take globoke zamaknjenosti v bodočnost. Nasprotno. Vse, kar vemo o Cankarjevi materi, nam govori o tem, da je bila žena izrednih kvalitet. Zakaj bi se njena genialnost ne izkazala tam, kjer je vobče doma ženina kreativnost? — Tudi njeno razmerje do sina in sinovo do nje je bilo prepolno elementov iz drugotnih sfer. Poročajo, da je vsa srečna prebiralala rokopis »Erotike« in videla v njem zagotovilo sinove bodoče slave. In sin je neštetokrat izjavil, da ga je že misel nanjo dvignila in opogumila. Tu ne gre za to, da bi raziskovali Cankarjeve »komplekse«, marveč je treba samo nakazati oni nekaj, ki daja odnosu te matere do sina poseben prizvok.

Naj bo kakorkoli, naj ga je karkoli gnalo daleč proč od sredine, iz katere je izšel, od Klanca siromakov, ta njegov notranji klic je bil njegova »usoda«, za katero je hrepenel, pred katero je bežal, nad katero je obupaval in v kateri je vendarle, kljub vsemu, našel svoje odrešenje. Zakaj klicalo ga je tja, kjer je mogel najplodneje, najbolje naložiti svoje sposobnosti, kjer so se res sprostile njegove sile: V literarno delo, v katerem je potezo za potezo razbiral, iskal, spoznaval in oblikoval svoj lastni obraz in svojo okolico. Tako se je v delu neprestano spajal s svojim izhodiščem, se neprestano pogrezal do onih praprvin svojega bistva, ki so ga poklicale v življenje. Ali je razvil svoje sposobnosti do poslednje možnosti, ali je došel do poslednjih globin življenja, o tem bo pisala pozna zgodovina, ko bodo dobojevani vsi sedanji boji, ko bo prekril nas in vse okrog nas prah davnine in posnel raz vsega sodobno patino aktualnosti.

Morda ni Cankar svoje usode nikjer neposredneje, nikjer topleje izrazil kakor v treh sonetih, ki jih je postavil »Kurentu« za epilog. V teh skoraj neprijemljivih verzih je obrnil svoj pogled naprej in nazaj. Tako je, kakor bi bil zapisal tezo, antitezo in iz njiju izvajal sintezo svojega življenja.

»Klanec« je osnova vsemu Cankarjevemu delu. Tudi tam zveni njegov osnovni ton, koder ni neposredno govor o njem. Tipične lastnosti tega doma vseh izobčencev »Doline šentflorjanske« se odražajo v njegovih spisih. Nikomur se ne bo nikdar posrečilo, da bi izbrisal iz Cankarjevega obraza eno samo potezo Klanca in če bi si še vneteje prizadeval razčistiti paradokse, kar jih je zapisalo njegovo pero in občutilo njegovo srce. Življenje je samo po sebi paradokсно, kdor se mu bliža s suho učnjaško logiko (ki je sicer vsega spoštovanja vredna utvara čistih filozofov), je že izgubil svojo igro. — Melanholija te družbene plasti, ki jo veže predvsem skupno hiranje in umiranje v celoto, ne morda skupno delo in iz njega izhajajoča udarnost, se je vplela v sleherni Cankarjev stavek. Na Klanco nosi vsakdo sam svojo usodo, sprijazniti se mora z njo »na svojo pest« med štirimi sajastimi, po večini najetimi lesenimi ali slabo ometanimi stenami. Brezupnost socialnega položaja teh prebivalcev, ki se rekrutirajo iz brodolomcev v viharju sodobnih družbenih preosnov, jih navdaja s topo resignacijo. To so po večini nekdanji gospodarji in nastavljenici »malih obratov«, obrtniki, mali kmetje, hlapci, ki jim je »véliki obrat« v sodobnem gospodarstvu nepreklicno izpodkopal temelje. Oni niso več sposobni »konkurence«. Večja, bolje organizirana podjetja so jim vzela kruh in možnost za boj. So kakor vojščaki, ki z vso svojo osebno prizadevnostjo in hrabrostjo niso kos tehnični premoči moderne civilizacije. Tega se temno zavedajo in ta zavest jih demoralizira: požene jih v skrajni obup, ki ga vtapljajo v vinu in žganju. S to svojo zavestjo obračunava na Klanco vsakdo sam zase. Zato pogrešamo tod sleherni kolektivno zavest, ki bi dvignila poedinca in ga navdala ob pogledu na strnjeno vrsto sobojevnikov z novo samozavestjo. Zato je način mišljenja, čustvovanja in nehanja teh ljudi skrajno individualističen. Neprestana pričujočnost smrti jih tira same vase: tam se srečujejo z metafizičnimi vprašanji in fenomeni. Zato je ves Klanec globoko religiozen, dasi se ta vera najbrže ne sklada z nobeno ortodoksno konfesijo tega sveta. V to sfero so preložili vse svoje upanje pa tudi vse svoje revolucionarne težnje. Oni verujejo nepreklicno v »božjo sodbo« in so vedno pripravljeni pomagati z rokami in nogami pri izvrševanju pravične kazni. Klanec ni konstruktiven, ne pozna konkretnega cilja, konkretne predstave o tem, kar bi hotel ustvariti s skupnim delom. Njegovi prividi bodočnosti so nekam apokaliptični, destruktivni, anarhični. V »Hlapcu Jernej« je dobilo to stremljenje svojo klasično podobo.

Cankar se vse svoje življenje ni otrešel Klanca. Tako je bilo tudi prav. Njegova misija je bila izpregovoriti v njegovem imenu in to je storil po vseh svojih močeh. Z vso sveto jezo, kar je premore Klanec, nad »nepravičnostjo sveta« je vzel Cankar v roko tudi bič satire in ga zavihtel nad »Dolino šentflorjansko«. Razkrinkaval jo je, toda te moči ni imel, da bi ji pokazal svojo novo, bodočo dolino. Pripel si je v gumbnico belo križantemo in pokazal svetu namesto nove konstrukcije družbe plemiško pismo svojega bohemstva. Naša »Dolina šentflorjanska« je reagirala na napad z vso besnostjo, nesramnostjo in neumnostjo, kolikor je premore. Le v eni točki bi vendarle utegnili imeti prav. In to takrat, ko je položila svoj nekretni prst v dedno rano Klanca in ugotovila, da razdira staro in novega ne gradi. Zakaj bohemstvo ne more odtehtati »starega sveta«.

Iz te sredine se je dvignil zaobljubljeni sin. Slišal je glas, ki ga je klical in se odpravil sam, kakor bi se vsak človek z njegovega kraja.

Njegov izraz preveva misticizem Klanca. Srečal se je s prizadevanji moderne, ki se je ob prelomu stoletja šolala ob bibličnem slogu. »Pot, resnica, življenje,« predvsem pa »luč« so postali simboli, brez katerih bi si ne mogli misliti njegovega stavka niti ne verza. — Res junaško se je odpravil na »pot« in je vzel »butaro« na ramena. Za njim je bila sama tema in beda, odpravil se je po »luč, resnico in življenje« zase in za Klanec. Sanje so bile edino bogastvo, ki ga je vzel s seboj v življenje, ves veren in poln zaupanja.

In če ugasne luč na vekomaj
in če se vse noči razgrnejo
in če se zvezde vse utrnejo
ostane v srcu mojem njen sijaj.

*

Vtisi in izkušnje iz življenja na Klancu, po drugi strani pa »ukaz« (nadarjenost, materin optimizen), ki ga je klical v svet — to je bila dediščina, ki jo je prejel Ivan Cankar. Tu luč, vera, življenje — tam tema, nevera, smrt, to so skrajnosti, med katerimi je taval. Konflikt med temi nasprotji je rodil pisatelja in pesnika, čigar vodilni motiv je bilo vse življenje večno hamletovsko vprašanje. Kadar je življenje v njem najjačje prekipevalo, se je oglasil iz nepristopnih globin njegov temni alter ego in terjal svojih pravic. »Luč«, ki je svetila v njegovi notranjosti še predno se je prav zavedal, je bila neizčrpen vrelec sil, ki jih je potreboval v vsakdanjem boju s svojim dvojnikom, z obupom in resignacijo. Bila sta razpeta preko njegovega resničnega Klanca namesto vesele, upapolne nebeške modrine, ki jo je srce slutilo »bog vedi od kedaj in odkod.« S to slutnjo se je odpravil — a komaj je vzel dobro pot pod noge, je privid izginil. Solnce se je omračilo, oslepelo oko je blodilo in strmelo v noč. Kje je pot, kam drži?

Tako se odpravljajo vsi mladi ljudje v svet za svojo usodo. Vse jim je lahko dosegljivo, predstavljali bi gore z mezinem ene same roke. Solnce sije nad zemljo samo njim na čast, veter upogiblje veje in listje trepeče njim v pozdrav. Žene jih sila, ki je ne poznajo, k ciljem, ki jih niso premerili. Kadar se ovestijo, je že dobršen kos poti za njimi. Kam zdaj? Oči, ki so vodile doslej nezmotljivo v pravo smer, ne da bi jo poznale, ne vidijo več. Ušesa, ki so dojemala jasne glasove, ne slišijo. Samo noge so ranjene. Nenadoma se mladi človek zave svojega početja. To je korak iz mladosti v moško dobo. — Krenil je iz znane steze utirat nova, neizhojena pota. Hrbet se krivi pod težo odgovornosti; razdalje so ogromne — bodo zadostovale sile? Kamor se ozre, ovira, kamor stopi, trnje, ki se mu bo treba izviti, skala, ki jo bo treba preplezati.

Vse je lahko in dosegljivo, dokler človek ne zadene ob konkretno življenje in si še zida gradove v oblake. Ko se je pisatelj Cankar pojavil v slovenski javnosti, je naletel na pošasten odpor meščanske družbe. Vsakdanje težave, malenkostne intrige, o katerih se prvotno nikomur niti ne sanja, so drobile energije in razjedale upanje in veselje. Klanca ni bilo mogoče premakniti, hiranje in smrt sta bile slejkoprej njegov delež. Take setve, kakršno je sejal Cankar, zorijo počasi, mnogo prepočasi za eno samo, kratko človeško življenje. Sejavec skoraj nikoli ne dočaka žetve niti ne

opazi klasja, ki počasi odganja s preoranih tal. Vse se mu zdi zaman, vse brezuspešno. Kje so horizonti, h katerim bi lahko zahrepenel sredi te propasti, kje življenje, da bi zaupal vanj vzpričo vsesplošne smrti. Kar koli je storil, vedno težje je bilo vsakdanje opravilo, vedno ostrejši boj. Delj ko je hodil, daljša je bila cesta, delj ko je nosil, težja je bila »butara«.

Morda je bilo vse, od vsega začetka utvara, zmota? Morda je hodil za lažnimi prividi, za lučmi varljivkami? (S kako nezlomljivo silo je bil razkrajalec na delu, kako se je nepreklicno uveljavljal takrat, ko bi ga nihče več ne pričakoval!)

Ali je čudno, da je sredi vseh teh težav in zmed za trenutek nesporno zmagal in je Cankar uporno zdvomil nad življenjem ter zapisal, da

»— luči ni.«

*

Vendar ni bil človek, da bi dolgo obstal na enem mestu. Ali je bila vendarle še mogoča pot naprej, ni bilo konec vsega? Večni skeptik je dosegel svoj namen. Ali njegova zmaga ni bila nepreklicna?

Čudna so pota zgodovine. Vse velike stvari so bile pridobljene s trpljenjem. Iz smrti starega se je rodilo novo življenje. — Človek, ki ni ničesar pretrpel, je nepopisan list. Če ga niso razkrajala protislovja, se ne bo prikopal do žive vode. Pravi človek zrase ob vsaki bolečini, pogled se poostri, odpornost poveča.

Stara resnica o izkušnjavcu, da je duh, ki hoče »zlo« pa »dobro« ustvarja, se je izkazala tudi tokrat. Ko je došel Cankar do one točke, — mimo katere ne more nihče, kdor intenzivno živi — do popolne negacije, je premagal tudi to življenjsko krizo. Korak iz mladosti je za vsakogar silno bolesten, ker prinaša težka razračunavanja. Cankar je takrat zopet prisluhnil v prirodo in odkril svojo zmoto. Zakaj ustvarila je dan in noč prav tako kakor sonce in zvezde. Vrelci nature so neizčrpni. Luč in tema, življenje in smrt so samo postojanke na njeni večno snujoči poti.

Človek se zabubi v svojo neznatno osebo in v vsakdanje težave pa ne opazi tega, da tarejo vse ljudi. Zagrizen v svoj lastni svet ne opazi kipečega, polnega življenja. Pred njim je vse polno ovir pa izgubi pogled za velike linije. Tudi na to pozabi, da se v vesoljstvu nobena energija ne izgubi. Tudi nobeden njegovih lastnih korakov se ne bo izgubil. Kakor »luč« in »življenje« je treba priznati temò in smrt. Vse to so nujne sestavine življenjskega vala. Zdaj pljuska na ta zdaj na oni breg — ustavi se nikoli. Poraz in zmaga sta v njegovem območju samo krajnika enega in istega pojava.

Boj tega nemirnega duha se je razvezal v vseobči harmoniji prirode. Dosegel je svoj mir in ga je izpovedal.

Svetlejši iz noči zasi je dan
življenje mlado vre iz starih ran
in iz trohnobe se rodi vstajenje.

SONETI

BOŽO VODUŠEK

XX

Strmečemu užiga sladek plamen,
zvodniško luč na nebu bel planet,
a njega samega pokriva kamen,
peščena Sahara in večni led.

V osrčju mrtve zvezde ždi nesramen,
uporen angel že milijone let,
ki ga je Bog, želeč okrutnih znamenj
pokore, tja poslal za greh trpet.

Tam mora, v sebi mračen in teman,
slaviti z izposojeno svetlobo
bleščeči raj, odkoder je izgnan;

en sam up mu ogreva mrzlo zlobo:
nekoga vneti, da po poželenju
omamljen, kakor on, skonča v trpljenju.

XXI

Odprla si mi v spanju levo stran,
razgalila srce, zagrizla vanj,
gospodstva željna, neizbrisljiv poljub,
vmešala v sokrvice smrten strup.

Upadla mi je koža, polna gub
kot prazen meh, od mrzlice je trup
kot lonec od žerjave izžgan,
nabrekli so žile v mrežo ran.

A le še poželjivejša je kri,
telo vse bolj trepeče z vsakim dnem
za tvojimi objemi, zmagovalka;

pa naj me cinični glasniki nauka,
ki vlada svet, prepričajo o tem,
da si privid, lepota, da te ni?

Osupnil me je vroči blesk aprila,
 ki ji je planil z belega obraza,
 in z ostrim kljunom je srce ranila
 mi vranja slutnja bližnjega poraza.

Kot lovca me bo v goro izmamila,
 da me zahrbtno stre pod težo plaza,
 kot drevju mi bo cvetje izvabila,
 da me ožge s skelečo roso mraza.

Saj ona dobro ve, da se vse živo
 odločno odkriti smrtni grožnji ustavlja,
 in da zbeži, če se ne more upreti;

zato zobe volkulje pod lažnivo
 prijaznostjo je skrila in ponavlja
 mi v smehu: živi, in ne boj se umreti!

DAVORIN IVANOVIČ KOLENKOV

M. K.

(Nadaljevanje)

Življenje je bilo lahko in veselo. Martin Kuronja se je umiril. Bila je jesen, a spod stropa niso visele pajčevine. Klarina mati jih je omela. V sobi je bilo okusno pohištvo in v kredenci umita posoda. Knjige so bile na polici, ne pa v njegovem študentskem kovčegu. Vsaka stvar je bila na svojem mestu. Občudoval je ta red v hiši. Moški se prav za prav vse življenje lahko sprehaja med neredom, ženska pa komaj stopi v sobo, že se spodtakne ob stvar, ki ni v redu. Ko si samec, otresaš pepel od cigaret po tleh, po postelji, po mizi, na okno in še največ po suknjiču. Žena ti kupi pepelnik, in zdi se, da je ta pepelnik privezan nate. Toliko, da ga ne neseš s seboj na izprehod. Srajca ima vse gumbe, takisto suknjič, dočim si včasih hodil razpet. Čevlji romajo takoj k čevljarju, če se podplat nekoliko zgloda.

Ko se Kuronja vrne opoldne iz razreda, ga čaka okusen obed. Zdaj šele vidi, kaj je dobra gospodinja pri hiši. Potlej kratek počitek ali izprehod ali pa gresta k materi. Zvečer sedita v sobi in se pomenkujeta. Premlevata svojo mladost do poroke, to je do tedaj, ko sta se srečala. Naprej je vendar tako vse znano, tako domače, da ni treba o tem govoriti. Omenita samo še, kako ji je naravnost rekel, da mora postati njegova žena. Zdaj se oba smejita.

»Prav za prav bi moral drugače začeti,« de Martin.

»Da,« pritrdi Klara pametno. »Ali tistega nimam rada. Tako dolgo se vleče. Potlej se vse pokvari.«

To je res.

Prejšnja leta, ko se še nista poznala, so polna najrazličnejših malenkosti, na videz brez vsake ljubezni.

»Ali si kdaj koga ljubil?«

»Prav za prav nisem.« Čuti: trebalo bi povedati tisto o učiteljici. Nekoč bo moral priznati, zakaj pravi zakon je šele tisto, ko ni med zakoncem nikakih skrivnosti.

»Ko si bil v šoli, tudi nisi imel nobenega dekleta?«

»Tako — resnično ne. To je: jaz sem jo imel rad, le ona menda ni vedela za to. Imela je drugega fanta. Potlej je rodila nezakonskega otroka. Od takrat je nisem več ljubil.« Ne, Klara ni imela namena poizvedovati po njegovih ljubeznih. To je spraševala zato, da sta se malce smejala. Celo rekla mu je:

»Zakaj pa ji nisi prej povedal?«

»Bal sem se.« Smejala se je.

»Ženske nikdar ne zamerijo, če jim razodenemo, da jih ljubimo. Tudi izdale ne bodo tega nikdar, in čeprav imajo kakšnega resničnega ljubimca. Ženske imajo rade, če jih več ljudi ljubi.«

To je res, si je kimal. Ali ni njegova učiteljica dobivala istočasno, ko je njega ljubila, cel kup pisem? In mar ni na nje odgovarjala, ne da bi mu jih pokazala?

»Ali si ti kdaj ljubila koga?« Zdaj je on hotel vprašati. »Pravijo, da je v Ameriki ljubezen vse drugačna kakor tu pri nas?«

»Tam,« je rekla ona, »je to bolj svobodno. Lahko greš s fantom v gledališče, na izprehod, kamorkoli. Nikdar ti nihče ne bo ničesar oponašal. Tudi nihče ne reče takoj: Vzela se bosta. Tam so ljudje prav za prav razočarani, če se dva, ki skupaj hodita, vzameta.« Martin je kimal. Takega sveta bi si on želel. Ali tu je vse tako malenkostno, tesno. Nekoč je z neko kmečko punčko malo več klepetal in že so rekli: Vzel jo bo. Tudi za učiteljico so tako rekli. In zdaj je slutil za Klarino mladostjo nekaj posebnega. Nič ni rekla, da je tam koga ljubila, tudi ni rekla, da ni. To se pravi: Klara je v Ameriki najbrže mnogo ljubila. Zato se ga je pollaščal nemir, kadar je mislil na te stvari. Toda Klara je bila živahna ženska, in ga je vedno ozdravila tega nemira: smejala se je ali pa kaj veselega pripovedovala, in vselej je pozabil. In ko se je nekoč že predaleč približal njeni mladosti, ko je hotel na vsak način nekam dovtati, je rekla mirno, a malce z razočaranjem:

»Pesmi pa nič več ne delaš.«

To je bilo res. Kar je bil oženjen, je pozabil na pesmi. Zato, ker je imel vsega in ker ni bilo več tistih grenkih misli, ki so mu vzbujale včasih pesniška občutja, a tudi veselih misli ni bilo. Zato, ker se je ljubezen utelesila, bila otipljiva, ždela je v njegovem domu, kuhala, pospravljala, ometala pajčevine, in ker mu je pripravljala potomstvo. Ne da bi bil pozabil kdaj na pesem, temveč — v tem svetu se ni mogel razgledati. Ali ni neumno, opevati ženo? Kaj naj poje o njej? Pesem mora zaudarjati po hrepenenju kakor vijolica po omamljivem vonju. Ali če hodi žena po tvojih sobah, ne moreš več hrepeneti po njej. Nekaj malega je še napravil, toda Klari ni hotel pokazati, ker je bilo tako bedno, celo smešno.

»Saj včasih še mislim na to,« je odvrnil nemiren. »Ali nič pametnega mi ne pride na misel. Pesniki prav za prav ne smejo biti poročeni.« Gledala ga je. Tudi je razumela, ker je povabila pogled.

»Da,« je rekla. »Pesem izraža koprnenje. V zakonu pa tega ni.« Molčal je. »Pesnik mora biti vedno zaljubljen,« je pridejala. »Ti se moraš zaljubiti.«

Zdaj jo je on gledal. Ali misli resno? Da, mislila je resno. Saj še ni minilo leto in njegova ljubezen je ovenela. Tega se sam ni prav nič zavedal. On jo je rad imel kot prej. Kajpa — na drug način, kakor je nekoč ljubil učiteljico. Klara je bila nekaj, kar mora biti v njegovem stanovanju, da ves dopoldan prestavlja, postavlja na mesto, pometa, se ozira po pajčevinah in jih odpravlja, da ropota v kuhinji s posodo, da se včasih vsekne, kar sliši on v svoj razred, da poje, kadar ima okna odprta, da misli na otroka, ki ga bosta dobila, da računa za trgovino, za njegove cigarete, da dela načrte za bodočnost.

Ne, si je dejal, ko je bil sam in mislil o tem. Tega ne sme. Ljubezen je nekaj docela drugega kakor na priliko zakon, družina. Pri ljubezni lahko opevaš bele roke, modre oči, okrogle, poljuba željne ustnice. Ženine roke nimajo več tiste lepote kot ljubičine. Skoraj ves dan so umazane: zdaj pomiva posodo, potlej pripravlja hrano kuram, mačku, psu, njemu. Njene oči so zgubile že zdavnaj tisti soj, ki so ga nekoč imele. Morda, ker se v njih odraža plamen iz štedilnika, prah, ki se dviguje v sončnih žarkih, prihajajočih skozi okno, kadar ona pometa. Ljubice imajo čas, da posedajo ves dan za mizo ali ob oknu, prebirajo sentimentalne pesmi in spominski album, ki ga gojijo z veliko nežnostjo, in v katerega so zapisali svojo modrost vsi ljubimci, resnični in neresnični.

On pa se ni hotel izneveriti. To je res: s pesmimi je konec, s tistimi nežnimi ljubezni polnimi pesmimi. Ali saj lahko piše balade, romance, lahko piše poučne pesmi, in naposled lahko piše povesti. V povestih lahko oblikuje neosebni svet. Tu okoli živijo kmetje, ki so marsikaj doživeli. Lahko pa — in to je še najboljše — bere zgodovino in izlušči iz nje kakšen dogodek, ki bo vreden opisa in branja. Zgodovinske povesti so imele vedno svoj čar. Recimo: zgodbe iz turških časov. Tam lahko opišeš, kako je bilo v tistih časih, kaj vse so počeli Turki z našimi ljudmi.

Tako se je odločil Martin Kuronja in v tistih nekoliko zdolgočasnih trenutkih začel s povestmi, delal je pravljice in basni. Vse to je nekaj brezosebnega, in tu ne moreš priti v zadrego.

Žena pa je delala in oba sta čakala, da dobita otroka. Njen obraz je postajal iz dneva v dan bolj grd, pegast. Klara je to dobro vedela. Martin pa ni vedel. Vedel je samo, da to ni tista Klara, ki se je nekoč prismejala v njegovo sobo in za katero je takoj rekel: Ona mora postati moja žena. Klara pa se je vsak dan gledala v ogledalu. Njene oči so bile podobne sovinim. Nič pomladnega ni bilo v teh očeh.

Vendar Martin še ni bil razočaran nad tem. Misli so se mu osredotočile na prihajajočega otroka.

Ko je človek zaljubljen, ne misli na otroka. Če otrok tedaj hoče na svet, se ga bojita oče in mati. Ko pa je ustvarjena družinska sreča, tedaj mora nujno priti nekdo vmes: tretji, da se oče in mati prek njega sporazumevata. Martin je Klaro še vedno ljubil. Ali to že zdavnaj ni bila več tista ljubezen, ki se je bila vnela v njem, ko jo je prvič zagledal.

Imel bi zdaj dovolj snovi za pesmi, ako bi se to v pesmih dalo izraziti. Toda pesem je bila še vedno samo izraz za ljubezen ali veliko razočaranje. To pa ni bilo niti razočaranje, temveč docela nekaj drugega. In zato je pisal zgodbo iz turških časov, bolj po ustnem izročilu kakor po zgodovini, ker tako je lahko vpletal vanjo mlado ljubezen. In čakal je na otroka.

Tudi otrok je prišel.

*

Prva leta je bil Martin sam za učitelja na vasi. Učil je vse razrede. Dopoldne prve štiri letnike, popoldne zadnje. Prosil je pomoči, pa niso nikogar poslali.

Leto dni po njegovi poroki pa je bila nameščena v to vas učiteljica. V časniku je bral to novico. Vznemirila ga je. Dolgoletna samota v tem kraju ga je odvadila misliti na druge ljudi. Kar je bil oženjen, je še bolj pozabil na svet. Zdaj pa nenadoma ta sprememba. In bilo je čudno, da mu je takoj vstala podoba te nepoznane učiteljice, katere ime si je takoj zapomnil. Adela Krivic. Bila je jesen, ali njemu se je zdelo, da to ime dehti po pomladi, po cvetočih akacijah, ki rastejo ob poljski poti.

»Učiteljico dobimo,« je dejal ženi.

»Saj potrebuješ pomoči,« je rekla žena. Ona je mislila na šolo. Ali nato je še pridejala: »Tudi ne bo tako dolgočasno.« Klari ni bilo dolgčas. Njeno življenje se je osredotočilo v to majhno šolsko kuhinjo, v spalnico, na otroka, na moža, na pajčevine, ki jih je prinašala jesen v spalnico, na štedilnik, na mleko, na krompir, na zelje na vrtu in na kure na dvorišču. Z isto skrbjo, s katero je stregla možu, je vsak dan nekajkrat lezla v kurnik za jajci. Njemu pa je bilo dolgčas, to je vedela. Hodil je k fari k drugim učiteljem, z vsem se je ukvarjal, samo da bi se izognil domu. Saj je imel rad Klaro, ali Klara vendar ni bila ženska, ki bi ga lahko povsem zadovoljila. Klara mu je stregla, poslušala je njegove pesmi, bila ob njih navdušena, toda ni ji verjel, da je to navdušenje pravo. Klara je bila za vse navdušena, za vse, kar je količkaj lepega. Nekoč ga je prišla prosit knjige, zdaj pa je vedel, da tistih knjig ni brala. In kar sta bila poročena, ni vzela v roke nobene knjige. Če ji je kdaj rekel: To je lepo, beri, je dejala: Danes nimam časa. Zvečer bom, preden zaspiš. A zvečer je prezgodaj zaspala, da bi mogla misliti na knjige.

Mrkega jesenskega dne se je pripeljala tako nestrpno pričakovana učiteljica. Martin si je moral priznati, da ni taka, kakršno si je bil predstavljal. Tista je bila visoka, zasanjanega obraza, plavih las. Ta, ki se je pripeljala, pa je bila prej majhna kot visoka, rdečih las, spominjajočih ga nekega dekleta iz zgodnje mladosti, ki je imelo tudi rdeče lase in ki se je je vedno bal. Tudi oči niso bile sinje, temveč črne. To je bilo čudovito. Ljudi z rdečimi lasmi in črnimi očmi še ni videl. Navadno imajo zelenkaste oči.

Prišla je na večer in ju našla pri večerji. Klara je držala otroka v naročju kakor kmečke žene, on pa je sedel kot gospodar v ospredju mize in se zalagal z velikim tekom, ki ga prinaša jesen. Ko je potrkala, sta se Klara in Martin ozrla drug v drugega, in vedela sta: učiteljica je tu. Predstavila se je: Adela Krivic, in jima segla v roke: najprej njej, potlej njemu. Martin je pomignil ženi, učiteljici pa rekel:

»Odložite za trenutek. Potlej vam pokažem sobo.«

»Hvala,« je odvrnila, »ali najprej bi rada odložila svoje stvari, da se voznik odpelje.« Vzel je ključe in z baterijo v roki šel z njo, da ji pokaže sobico, v kateri bo stanovala. Tudi ji je pomogel znositi njene stvari z voza in jih postaviti v sobo. Žena je med tem prinesla petrolejko, da bi bolje videla, in ji pomagala za silo urediti.

»Saj jutri že spravim vse v red,« je rekla, odložila klobuk, da so se ji gosti rdeči, nekoliko nakodrani lasje razsuli po tilniku. Povabila sta jo na večerjo, kar je sprejela z majhnim obotavljanjem. Večerjala je s tekom. Govorila je živahno in veselo. Nič ni bila v zadregi. Kakor bi ju že dolgo poznala in se vrnila z dolgega potovanja, odkoder prinaša najlepše spomine. Pripovedovala je te spomine s širokogrudnostjo človeka, ki ga ne spravijo v zadrego niti novi ljudje niti tuj kraj. Letos je končala šolo, je pripovedovala. Mislila je, da bo dobila službo kje bliže domu, ali tudi tako je prav. Prav zadovoljna je. Včasih je lepo tudi nekoliko dalje od doma. Iz njenega pripovedovanja je odseval čar vesele, neboječe mladosti, majhne samozavesti, zadovoljstva in sreče. Da je le nastavljena, potlej že pojde dalje.

O vsem so se pomenili: o šoli, o stanovanju, ali si bo sama kuhala, ali misli hoditi v gostilno jest. Tudi o pouku sta se že pomenila. Da bo učila kateri koli oddelek. Če ne bo strog upravitelj? Ne, se je smejal. Da se je tega bala, ker so vedno grozili, kako strogi upravitelji so po teh šolah. Sami stari, so rekli. Da so tudi stari upravitelji in tudi strogi, je dejal. In večer so preživel v takih majhnih dogodbicah, dokler ni rekla, da je trudna od potovanja in bi rada spala. Odšla je. Sem v kuhinjo, kjer sta bila Martin in Klara, je prihajal majhen ropot, njena hoja po sobi. Tu v kuhinji je bil zdaj čuden pokoj. Klara je umivala posodo. Ali ta ropot, ki ga je povzročala s posodo, je bil podoben globokemu miru, kjer življenje dremlje. Samo po Adeli je ostal poseben vonj, in kakor bi bil prav trenutek prej nekdo zapel veselo pesem. Zdaj pa je obmolknil in mu ne moreš ukazati, naj še poje. Samo čakati je treba, da se znova oglasi. Martin je kadil in pil vino, ki je bilo na mizi. Čutil je potrebo po vinu in po cigaretah. Ozrl se je po ženi. Videl jo je od strani, pripognjeno nad škafo, kjer je preobračala posodo. Rokave je imela podvihane in okrogle lakti so se gibale. Njeno telo je bilo okroglo, debelo. Jopa se je upognila pod visečimi prsi. Obraz pa je imela dolgočasen, brez misli, brez sanj. Pač — nekaj je mislila, a tako brezstrastno, da iz njenih potez ni mogel doumeti, kaj misli. Ali je mislila na Adelo?

On je mislil na njo.

*

Da — življenja je manjkalo v šoli. To je bilo zdaj očitno. Tistega širokega življenja, ki se zna zasmejati, ki veruje, ki nečesa velikega pričakuje, ki se vsega raduje, ki poje, ki pripoveduje, pa če še prav tako malenkostne stvari. Saj človeku ni do vsebine — samo slišati človeški glas, živahnost tega glasu — že to mnogo pomeni. Tega ni prav za prav nobeden dognal. Samo Klara se je zavedala čedalje močnejše tega dejstva. O, ona je videla vse tiste malenkostne spremembe na možu, ki jih je sicer prav skrbno prikrival. Na videz je bil kakor prej. Ali v njegovi notranjosti se je nekaj spremenilo. Prihajal je zadovoljen iz razreda, poljubil ženo, jo potrepil, česar že dolgo ni delal, in ji o čem pripovedoval. Vendar — popoldne se ni nikamor ganil kakor včasih. Prej je vsaj dvakrat na teden šel kam, zdaj je ostajal doma z veliko vztrajnostjo.

Brskal je po kaki knjigi kakor bi bral, pa je le čakal, kdaj potrka Adela Krivic na vrata. Natančno je ločil njeno trkanje od trkanja kmetov, natančno je ločil, če je šla po hodniku, če je odprla. Skoraj bi vedel, kaj počne v svoji sobi. In čakal je, da zapoje. Adela je rada pela. Ljudje, ki pojejo zase, zaradi samote, pojejo vse drugače, kakor ljudje, ki pojejo drugim. Umirjeneje, včasih prenehajo sredi stavka, bodisi da jim je šivanka padla iz rok, in se sklanjajo za njo, ali pa so zagledali muho na steni, ki jo med pesmijo prav brezskrbno lahko ubiješ. Potlej nadaljujejo pesem, bodisi tam, kjer so prej prenehali, ali pa od tam dalje, do kamor so jo v mislih dopeli.

Kadar pa se je učiteljica kam odpravila, ali v vas, ali na sprehod, ali na faro, tedaj se je Martin vznemiril. Odložil je knjigo in nič več se mu ni ljubilo brati. Ženi je včasih prigovarjal:

»Pojdiva na izprehod.« Prej nista hodila skupaj na izprehode. Zato, ker žena ni imela časa, in tudi ljubilo se ji ni. Klara prav za prav ni bila ženska, kakršno se je v začetku pokazala. Takrat je hotela biti gospa, nosila je klobuke, se napravljalala skoraj meščansko ne glede na to, kaj ljudje poreko k temu. Zdaj je tonila v vsakdanjosti, se ukvarjala z malenkostmi: z otrokom, z možem, s kurami; vsemu je posvečala enako veliko skrb. Pozabila je tudi na njegove pesmi. In ko ji je bil dal prebrati svojo povest, ki jo je le iztisnil iz sebe, je to povest brala z neko hladnostjo, rekla, da je lepa, a naposled priznala, da je nekoliko dolgočasna. Tudi o pesmih ni vedela česa posebnega povedati. O eni je rekla celo, da je tako neumna zgodba v njej. Opisoval je srečanje krokarja in kače, ki se pogovarjata zbadljivo o svojih zmožnostih. In to je bilo res neumno. Toda, ko je zasnoval to basen, je mislil, da je duhovita. Pa je rekla Klara, da se krokar in kača pač ne srečata, a če se srečata, da se drugače pomenita: krokar bi najbrže šavsnil po kači, a tudi kača bi se branila s svojim jezikom. V to pa, da bi kača rada letala kakor krokar, v to Klara ni verjela, a da tudi krokarju najbrž ne blodi po glavi bojazen, da bi se moral kdaj plaziti po tleh. A če bi že bilo tako, bi bil krokar zadovoljen, kakor je zadovoljna kača. In kača je že zadovoljna, ker se ves dan tako lepo greje na soncu.

Tako se je izkazalo, da je Klara vendarle kmetica, čeprav je bila v Ameriki. Vsekakor: ni bila tista ženska, ki bi lahko docela zadovoljila Martina. Kako ga je prve čase navduševala, naj dela pesmi. Kako mu je celo rekla, naj jih kam pošlje, da mu jih natisnejo. Navdušila ga je s tem. Zdaj pa je molčala o teh pesmih, molčala je o tisku, in celo to prelepo basen mu je raztrgala.

Tudi pri pomenkih se je dolgočasila. Če ji je pripovedoval kaj iz mesteca, tedaj je zehala. Tudi o učiteljih ni rada poslušala. Z večjim zanimanjem je sama pripovedovala o vaških zgodbah; in včasih je kaj povedala iz ameriških let. Tako malo je posvetila tistim letom, da se mu je čudno zdelo. Izpraševal je ni mnogo, ker je bil nekoč rekel, da ve on o Ameriki prav toliko, če ne še več kakor ona, ki je tam živel.

Tako se je dolgočasje sprehajalo po šoli. Samo tam v drugi sobi je posedala rdečelasa učiteljica, ki je prepevala ves popoldan, pletla ali brala ali vrag vedi kaj delala. Saj bi stopil k njej. Toda brez vzroka vendar ne more. Če je po pošti prišel kakšen odlok, tedaj ga je takoj nesel k njej, čeprav bi ji ga bil lahko naslednji dan izročil. A to je bil razlog, da je lahko potrkal na njene duri, in tudi pred ženo se je lahko

opravičil. Opravičiti pa se je bilo treba, čeprav žena ni zahtevala tega opravičila in ga niti ni vprašala, kaj je počel pri njej.

*

Kako je prišla Adela Krivic do Martinovih pesmi, tega Martin ni nikdar natančno vedel ali pa ni hotel vedeti. Morda je bil katero kje pustil, da jo je Adela morala najti. Saj jih je vedno zvesto hranil v svoji miznici. In zadnje čase, pred prihodom te nove učiteljice, jih ni nič več delal. Zato, ker mu je manjkalo snovi. Ni bilo nič takega v življenju, kar bi lahko opeval. Pesem ti lahko navdahne samo široko življenje, ki se te vsak dan na svoj način dotakne. Tega pa pri njem in v njegovi družini ni bilo. In čemu tudi naj bi jih bil delal? Da bi jih bral ženi? Saj ni imela časa, da bi jih poslušala. Tudi je niso posebno ganile, kakor je presodil. In nekoč je naravnost povedala, da so pesmi najbolj dolgočasna stvar na svetu. Kakšne vesele povesti bi brala. A tudi pri povestih je zadremala, ako jih je zvečer vzela v roko. Sicer pa je vso skrb posvetila otroku, dekletcu, ki sta ga imela. Držala ga je v naročju, odpela jopo, otrok se je oprijel prsi z rokama in vlekel, dočim je ona med tem bodisi kuhala ali pa kaj drugega delala. Klara je bila pač nekaj drugega, kakor se je pokazala tistikrat, ko je prišla k njemu in še kasneje, vse tja do poroke. In najbolj se je spremenila, ko sta dobila otroka. Ženska se navadi dejstva, da ima otroka, moškemu pa je to vedno neprijetno. Kakor bi moral spremeniti zaradi tega vse svoje življenje in kot bi postal šele s tem priklenjen na nekaj, kar mu ne ugaja in česar ni pričakoval. In Martin je videl, da Klara z večjo skrbjo pere cunje, katere je ponesnažil otrok, kakor pa posluša njegove pesmi.

Tako je bilo docela naravno, da je učiteljica Adela dobila v roke njegovo pesem. Nekoga je vendar moral imeti, da mu je dajal vere v to delo, da ga je dvigal, ker sicer bi bilo najbolje vse skupaj vreči v ogenj in se lotiti drugih stvari. Tega pa Martin ni mislil, ker je verjel v svojo moč.

Verjel je, toda ta vera je vsak dan bolj pešala. Trebalo ji je prilivati ognja. In tega žena ni zmogla. Ni hotela. Pa tudi če bi to storila, Martin ženi ne bi toliko verjel kakor drugi ženski. Med tem pa je Klara zgubljala smisel za tisto lepoto, na katero je mislil Martin.

Ko je torej prišla prilika, da je nesel Adeli nov dekret z glavarstva, mu je ona, ko je odhajal, zadeklamirala prvo kitico njegove pesmi.

»Tiho poljé — žalostna cesta: kod hođi moje deklé?«

Martin je obstal presenečen. Gledal je Adelo, videl je njene rdeče lase. Videl je njene našminkane ustnice, živahne oči in njen nasmeh.

»Kje ste vi to brali?« je vprašal presenečen.

Adela pa se je smejala in povedala pesem do konca. Ni mogel od nje, preden vsega ne izve: kje je našla pesem, in naposled, kako ji ugaja. Toda Adela se je obdala s smehljajočim se molkom, ki mu Martin ni mogel do živega. Samo, ko je že hotel oditi, je rekla:

»Prinesite še druge.«

Ne, tega ne bo storil. Da bi učiteljici kazal svoje pesmi? In morda bi se mu nazadnje smejala kakor ona prejšnja učiteljica, čeprav je tu drugačno razmerje in ne poklanja tej rdečelaski svojih pesmi, temveč bi ji jih dal bolj v nekako oceno.

»Ko sem bila v šoli, sem tudi sama pisala pesmi. Potem sem pa sprevidela, da ni nič z njimi,« je rekla.

»In zdaj nič več ne pišete?«

»Pesmi? Ne, teh ne pišem več. Čemu pa. Pesem mora biti lepa, da nam ugaja. Kakšen članek včasih napišem za ženske liste, pa tudi kakšno novelico še napravim.«

»Pa mi niste doslej ničesar rekli.«

»Saj to ni važno.«

»In so vam že kaj tiskali?«

»Vse, kar jim pošljem, mi natisnejo,« je odvrnila. Njena lepota je zrastle v njegovih očeh, iz navadne učiteljice je postala imenitna, pomembna ženska. Če je zavrgla svoje pesmi sama od sebe, potlej se bo že razumela na te stvari. Sicer je tudi on zažigal svoje pesmi, vendar namestu sežganih je napravil celo kopico novih, kar mu sprva nikakor ni bilo težko.

Tako se je Martin Kuronja odločil, da ji pokaže svoje delo, vendar ga je prej nekaj večerov popravljaj in se znojil nad popisanimi zvezki. Vmes pa sta še nekajkrat mimogrede govorila o teh stvareh.

»Mnogo,« je rekla Adela, »je odvisno od tega, če kdo verjame v svojo moč. To je: človek mora biti prepričan, da je pesnik, potlej mora vztrajno delati in tako lahko pride tja, kamor je želel. Jaz te vere nisem imela. Sploh pri sebi ne verjamem v nobeno stvar. Nekaj časa delam, potem pa obupam. Tri pesmi so mi nekoč natisnili. In ko sem jih brala natisnjene, sem zdvomila v nje. Nič več si nisem upala poslati.«

Martin pa je verjel v svojo moč.

In tako je bilo docela naravno, da je ponesel svoje pesmi Adeli, da jih prebere in pove o njih svoje mnenje.

*

Bila so leta, ko so ljudje hodili v Ameriko, kakor bi odhajali na sezonsko delo. Amerika se je približala ljudem. O njej so govorili stari, o njej so govorili mladi, in zdelo se je, da se ob tihih poletnih večerih sprehaja misel nanjo med kočami in trka na okna ter vabi ljudi s seboj. Tisti, ki so odšli že pred vojno tja, so se zdaj vračali. In takih kot sta bili Lakijski, je bilo več. Otroci, ki so se tam rodili, se niso mogli vživeti v ta novi skromni in tesni svet. Dekleta so odhajala nazaj, ker si niso mogla ustvariti primernega življenja. Tam pa je bilo tega življenja v izobilju.

Samo še ostareli ljudje so se ustalili, ker so hoteli umreti v domu, v katerem so se rodili in ki so ga naposled, čeprav siromašnega in skromnega, še vedno ljubili z vso dušo.

Zato ni bilo nič čudno, da se je razkrilo življenje ljudi, ki so od tam prišli in tu hoteli drugače živeti. Oni v Ameriki so vedeli vse o svojcih tu po vaseh, in ti so izvedeli vse o svojcih v Ameriki.

Zato tudi Klara Lakijska ni mogla ubežati vsem govoricam, ki so prišle bodisi z ljudmi, vrnivšimi se iz Amerike, ali pa po pismih, ki so jih pisali oni, ki so tja prišli. Cela štiri leta skoraj je Klara Lakijska živela mirno, nedotaknjena. Nihče ni vedel ničesar o njej. Imela je dolarje, vzela je učitelja za moža, imela je med tem otroka. Živela je zadovoljno, mirno.

Šele zdaj so prišli prvi odmevi življenja iz Amerike.

Najprej je za vse te govorice izvedela Klarina mati, stara Lakijska. Stara Lakijska je živela na svoji zemlji, v svojem zidanem domu. Delala je, kakor pred davnimi leti, ko še ni videla Amerike. Imela je sicer dolarje in je lahko najemala težake, vendar — nikdar ji ni prišlo na misel,

da bi sama počivala. Samo ob nedeljah ali ob večerih je včasih prišla k hčeri, ako ona z možem ni šla k njej. A tudi tedaj so govorili samo o navadnih, vsakdanjih stvareh, o gospodarstvu, o gospodinjstvu, o otrocih. In videz je bil, da Klaro to še najbolj briga. Saj pa je lahko mislila na to: vsa zemlja, kolikor je je, bo njena, hiša bo njena. Dolarji so pa bili že tako zdaj njeni.

Ko je Lakijica izvedela, da se po vasi govori o njima, je prišla k hčeri in ji to povedala.

»Ah, naj govorijo ljudje,« je menila Klara.

»Že. Ampak, ako on kaj izve, Martin?«

Klara je pomislila. Daleč je bila Amerika, daleč je bilo vse tisto življenje. Včasih je rahlo pomislila nanj. Z leti, je čutila, bi ga docela pozabila. In nikdar se več ne bi vrnilo.

»Ne,« je dejala. »Saj ne bo ničesar izvedel. In ako bi kaj slišal —, saj mi ne more ničesar oporekati.«

Preden pa je Martin kaj izvedel — ljudje dolgo prej govore, kakor izve o vsem tisti, komur je namenjeno —, je preteklo dokaj časa. Adela je prebrala pesmi. In priznala je, da je nekaj v njih, da bi se jih dalo popraviti in bi bile za kakšno revijo. Poljubil bi ji roko za te besede. Verjel je v svojo moč, to je res. Ampak ta vera je zadnje čase stala na tako šibkih nogah, da bi se sama od sebe zrušila. Zdaj je spet poskočila. In Adela je celo znala povedati, kaj je treba popraviti, kako je treba popraviti. Nekoč bi ne bil dal, da se kdo dotakne njegove vrstice. Zdaj pa se mu je zdelo to docela v redu in celo potrebno.

Tako ni imel mnogo časa, da bi prisluškoval ljudskim govoricam po vasi, kakor je nekoč, ko se je ženil. Daleč je bila vas s svojimi zakajenimi kuhinjami, s pretesnimi sobami, z holno deco. In daleč nekje je bila njegova žena, ki je pestovala že močno deklico, kuhala, pregledovala ob jutrih kure, ako bo kaj jajc. Vse to je tako malo dišalo po poeziji.

Vendar pa je naposled tudi do njega prodril glas iz vasi. Na isti način, kakor se to vedno zgodi: nikdar ne veš, kdo ti prinese to novico, ki se je nekega dne zaveš. In tako se je Martin zavedel, da se o njegovi ženi po vasi govori. In čeprav je bil za to stran že nekam neobčutljiv, je vendar občutil, da nekdo posega v njegovo življenje. In ko je slišal že toliko, je skušal vse izvedeti; in ker v vasi ni mogel izvedeti več, kakor golo sumničenje — nikogar ni bilo, ki bi hotel kaj več vedeti o njej —, je sklenil njo povprašati.

»Kako si ti prav za prav živel v Ameriki?«

Za take pomenke je najboljši večerni čas, ko se žena odpravlja spat. O njenem življenju je ne moreš izpraševati med delom in tudi podnevi se človeku zdi, da ni mogoče podreti do tja, kamor bi hotel.

Klara ni bila presenečena nad tem. Celu pričakovala je, da ji nekoč zada tudi to vprašanje. Zdaj je bilo izrečeno in trebalo je dati odgovor.

»Kako živel?« je rekla mirno.

»No — jaz tega ne vem. Zato vprašujem.«

»A kaj ti zdaj to pade na misel.«

»Tako, ker sem nekaj slišal. Ne bi rad, da ljudje govore o nama. V svoji družini hočem imeti vse v redu, da se ne bodo mogli kmetje spodtikati nad mano.«

»Tako — zaradi mene se zdaj spodtikajo nad tabo, ne? A kaj pa zaradi tebe samega?«

»Kaj ima kdo o meni govoriti?«

»Morda več kakor o meni. Zame nihče ničesar ne ve. Morda si je kdo kaj izmislil. Jaz vendar ne morem iti od človeka do človeka in mu reči, naj si ničesar ne izmišlja. O tebi pa vedo.«

Gledal jo je. In iz tožitelja je postal obtoženec, ki je gledal v Klaro rahlo presenečen, bolj sluteč, da ni vse v redu, kakor pa zavedajoč se tega.

»Kaj vedo o meni ljudje?«

»To, kako si hodil z ono učiteljico, ki si ji nosil pesmi, ki jih je ona potlej prebiralala deklam, ki so ji prinašale mleko ali pa ji hodile pod prat. In šolski služkinji jih je prebiralala. In vedo, da hodiš k novi učiteljici. Samo tega še ne vedo, da ji nosiš svoje pesmi prebirat. Ali morda tudi to izvejo počasi.«

Stal je pred njo ves pobit. Da ljudje vse to vedo, tega ni mislil. Tisto, da je hodil k oni učiteljici — tisto so že vedeli. Ali da ji je nosil pesmi kazat, tega res ni mislil, da bi vedeli. In da hodi k novi učiteljici? Klara pa ve tudi, da ji nosi svoje pesmi kazat. In Klara spada med druge ljudi, kar toliko pomeni, da bodo nekoč tudi to vedeli.

»Kdor ti je vse to rekel?« je vprašal. Glas mu je bil drugačen kakor prej. Nič več tako osoren.

»Pa to tvoji šolski otroci vedo.«

»Otroci?« jo je gledal.

»No — da. Dekleta, ki hodijo k tebi v šolo, so stara že štirinajst let. Briga taka dekleta šola. Bolj se brigajo za svojega učitelja, kako živi, kaj dela in pazijo, kako si med odmorom z učiteljico pomežikujeta. Ampak — da ne boš mislil, da mene vse to kaj hudo briga. Nikdar te nisem vprašala, kako si prej živel. Tudi te ne izprašujem, kaj počneš zdaj tako pogosto pri učiteljici.«

Med vsem tem se je razpravljala kakor vselej. Videl je njeno telo, v sami srajci. Bela polt mu je udarjala v oči. Samo na prsih je bila nekoliko zagorela, kamor ji je pripekalo sonce. In lakti so bile zagorele. Ko je slačila nogavice, mu je pokazala noge nekoliko nad kolenom. Potlej je smuknila v posteljo, ko je prej še ogrnila otroka, ki je mirno spal.

»Mislil sem, da sem dobil pošteno žensko,« je dejal naposled, vzel neko knjigo, da bi šel v kuhinjo brat. In ko je že prijel za kljuko, je ona rekla:

»Čudne pojme imaš o poštenosti.«

*

Poslej ni imel nikakega pokoja. Zavest, da ljudje o njem vse vedo, potlej da ljudje prav tako vse vedo o njegovi ženi, vse to je leglo nanj in ga mučilo. Zdaj si je živo predstavljal vso stvar od početka. Kako je prišel v vas, kako se je zapletel s tisto učiteljico. Potem, ko že hoče oditi od tod, kar bi bilo najbolje zanj, ker je doživel tak polom, vstopi v njegovo življenje nekega dne mlado čedno dekle, okusno oblečeno, z rokavicami, z ročno torbico. Na vasi je dolgčas, pozna jesen, orumeneli jagnedi, prazni vrtovi, nebo blede, v sobi spod stropa visijo pajčevine, umazani čevlji pod posteljo. Bilo je docela naravno, da je takoj sklenil, da Klara postane njegova žena. Potem vse nadaljnje: povabijo ga na dom. Na mizi vino, potica, ki je ni že dolgo jedel, ker mu je ni imel kdo pripraviti. Mati navija gramofon, Klara pomežikuje, se smeji. Vse to je

bilo docela naravno in vedlo je samo do zakona, kakor bi se s tem hotel nečesa neprijetnega rešiti. Klara hvali njegove pesmi. In kako je prišla po knjige. Figo so njo brigale knjige. Prav tako njegove pesmi. To je bila samo pretveza. Ko sta se poročila, je te njegove pesmi niso prav nič več brigale. Kadar ji je govoril o sebi, da postane velik mož, slaven, je skoraj zadremala. Namestu, da bi ga še navduševala in mu dajala vero v to slavo, ki ga čaka.

Morda bi se še kako uredilo, ako bi tu ne bilo Adele. To je Klara sama dobro vedela.

Ne, si je dejala Klara, kadar je mislila na te stvari. Njiju moje življenje prav nič ne briga. Morda bi še kakšno stvar priznala, ako bi bila sama z možem. Zdaj ni hotela biti slabša pred tujo žensko, ki ji njen mož streže. Vse to, kar govore o njej, so samo sumničenja, tega ji Martin ne bo mogel dokazati.

V domu je bilo nekaj mrkega. V popoldanskih urah, ko ni bilo otrok v šolo, je težek molk ležal nad hišo. Ta molk je bil v vseh sobah, kolikor ga ni motilo dekletce, ki se je prevračalo po sobah in premetavalo vse, do česar je prišlo, in kadar ni Adela pela. Bila je jesen in muren, ki je prišel s polja pred mrazom v sobo, je prepeval ob večerih nekje pod štedilnikom. Muren je prepeval že vsa leta. Klara ga je našla v kuhinji. Morda ni bil isti, ali pesem se je vsako jesen oglasila. Potlej ni umrla vso zimo. Samo, kadar je nastala prijetna pomlad, se je pesem preselila na šolski vrt. V prvih letih je bil prijeten. V tej jeseni pa je prvič postal zoprni. Zato, ker je motil to prijetno molčečnost, ki je vsem ugajala. V spalnico se je včasih naselil pajek in si skušal ustvariti v kotu mrežo, da bi lovil komarje in poslednje muhe, ki so se tudi stiskale v spalnico. Ampak tistih visečih pajčevin zdaj ni bilo, da bi Martin pihal v nje dim, ki bi jih majal. Tudi tistega nekdanjega nereda ni bilo. Šele zdaj je Martin videl, koliko pomeni v življenju nered. Želel si ga je nazaj. Mislil je na svojo nekdanjo skromno posteljo s slamnato blazino, pregrnjeno s sivim odevalom, mislil je na svoj kovčeg, kjer je imel spravljene najvažnejše stvari. Zdaj po so tu stale najrazličnejše stvari, ki jih je nekaj let rad imel. Prostrana postelja kakor so po goricah, kjer bi za silo lahko spalo šest ljudi, velika trodelna omara z vdelanim ogledalom, kjer si se lahko vsega ogledal. Nočni omarici, mizica, stoli, umivalnik, neko pregrinjalo po tleh, ki ga je bila Klara prinesla iz Amerike. Takisto je bila kuhinja natrpana. In vse to je postajalo zoprno. Mislil je na Adelino opravo. Tam je bil nered, ki je bil podoben njegovemu nekdanjemu. Ne tisti nered, kjer je vse razmetano, ali vendar skromna dijaška sobica, nekaj knjig, omare nikjer, samo postelja, in samo ta postelja je bila okusno pregrnjena, kakor bi se neprestano smehljala in vabila h kratkem počitku. In v njeni sobi ni bilo tistega posebnega vzduha, ki ga je bilo njegovo stanovanje polno: vzduha po začimbi, ki je prodirala iz kuhinje v spalnico in celo na hodnik, vzduha po plesnivih citronah, po prismojenem mleku, po ocvrti čebuli, po česnu in pred leti še po otroških odpadkih, ki so zasmrajali kuhinjo. Nikdar ni tako močno začutil tega vonja, kakor ga je zdaj čedalje močneje čutil. Ubežati, umakniti se. Da, ali kam, kako? On ima ženo, in ima otroka. Žena še ni tisto poslednje, kar veže njega na dom, tembolj pa otrok. Otrok je njegov in Klara je njegova mati. In tam nekje živi župnik, in nekoč je bil Martin dober kristijan, in ve, da vse to moralno ni v redu: pustiti ženo in otroka. In sploh: nekaj ni v

redu. Trebalo bi natančno premisliti in urediti, kar ni urejeno. Ali za to bi moral imeti moči in volje.

Včasih na večer se zgodi, da Klara odide z otrokom k materi. Martin ima tedaj vedno obilo dela. Tedaj se zgodi, da v svoji sobi sedi Adela Krivic, kržkone bere in poje. Adela lahko pojoč bere. Zunaj je jesenski večer, miren, brezvetrn, z jesensko zarjo.

In Martin čuti, da mora za trenotek stopiti k Adeli, da najde vsaj malo miru in da sliši prijazno besedo in sprejme prijeten nasmeh.

*

Kadar je Martin sedel pri Adeli, je čutil dovolj jasno, da je tu vse drugače, kakor je pri ženi. Adeli nikdar ne bi mogel že prvi dan reči: Ta mora postati moja žena, pa čeprav bi bil svoboden in čeprav bi se zaljubil vanjo. Tudi ji tega ne bi mogel povedati tako naravnost, brez vseh ovinkov. Pri Adeli ni hvalil neprestano njenih rok, ne njenih oči. Zato pa je tembolj zrl vanje. Kadar je bil pri njej, so ga te oči navezale nase in mu niso dale mnogo misliti. Tudi nje glas ga je navezoval nase s čudno silo: kadar ga je slišal, je molčal. Morda, ker nikdar ni upal nje povedati vsega, kar je mislil.

In Adela je bila pametno dekle: nikdar ni iskalo prilike, da bi ji povedal, da mu ugaja. To je bilo nevažno. Ona prejšnja učiteljica je bila v tem drugačna. Recimo: nekaj je imela v rokah in mu hotela pokazati. Zato je moral prijeti njeno roko. In ker je še vseeno ni odprla, ji je moral s silo razkleniti prste. Tam je pač dosegel vse s silo, dočim se je ona samo igračkala. Klara? Pri tej ni bilo treba nikdar siliti. Klara je samo čakala. In zato si pri Klari lahko rekel: Ti moraš biti moja žena. Lahko bi ji rekel kaj drugega; karkoli; in Klara bi samo prikimala. Adela pa ni skrivala ničesar v rokah, da bi ji moral razkleniti prste, tudi ni pričakovala, da ji kaj poreče, temveč je znala govoriti z veliko radostjo o vsakterih malenkostih. Zato se je lahko zgodilo, da je Adela živela že v isti šoli dve leti in ji Martin niti enkrat še ni rekel: Kako lepe oči imate; ali: Kako lepe roke imate. In še vedno sta se vikala in nikdar nista govorila o ljubeznih, ne o prejšnjih, ne o zdanjih, temveč samo čutila ali morda je samo Martin čutil potrebo, da je v njeni bližini. Kadar je slišal njen glas, je bil miren in zadovoljen. Kadar pa je bil v svoji sobi, je neprestano mislil na njo. Prisluškoval je, če kam gre. In če je šla kam dalj, je ljubosumno mislil, kakšne opravke ima, bodisi na fari, kjer je nekaj mladih učiteljev, bodisi kje v mestu, kjer so mladi uradniki. In ko se je vrnila, tedaj si ni mogel kaj, da ne bi vprašal po njenih opravkih v mestu ali na fari. In ona je vselej povedala mirno, in vedno je imela nujne opravke, da ji je moral res oprostiti.

In z Adelo lahko govoriš. Bodisi o pesmih, bodisi o leposlovju sploh, ali o filozofiji.

In med takim razgovorom jo je nekoč vprašal, ali je pod pravim imenom dala natisniti svoje stvari. Doslej mu jih ni pokazala. Mislil je, da mu jih bo sama od sebe ponudila, kar se pa ni zgodilo. Zato je hotel na vsak način izvabiti iz nje vsaj to, kako je priobčevala, da bi laže dognal.

»Da.« je odvrnila. »Samo eno stvar sem dala pod psevdonimom.«

»Jaz tega ne bi mogel,« je rekel.

»Zakaj?«

»Tako — neprijetno je vedno, kadar vsak otročiček ve, kdo je to načelkal. A tudi manj skrivnostno. Lepše je, da napišeš velike stvari, nihče te ne pozna, da si ta in ta prav ti. Morda govorijo s teboj, ali prav nič te ne poznajo. Zato so tembolj presenečeni, ko izvejo vse o tebi.«

»Morda imate prav. Umetnost in življenje ne gresta nikdar vstric, temveč, kadar berem kaj posebnega, vedno vem, da je umetnik ena oseba, oni drugi pa, ki sedi v kuhinji docela druga oseba.«

»To je tisto. Umetnik ni navaden zemljan. Zdi se mi, da bi zgubilo človeštvo vse svoje navdušenje za umetnost, vso vero v njo, ako bi umetnika našlo nekega dne čepeti za grmom in opravljati svoj posel. Mene bi že motilo, če bi ga videl, kako slastno je kakšne dobrine. Zato se mi zdi vedno potrebno, da imej umetnik dvojne imeni: eno za svojo okolico, ime, ki ti ga je zapustil oče, drugo naj ti pa služi za široki svet, pod katerim te slavijo. Kadar hodiš okoli pod očetovim imenom, tedaj si navaden zemljan, a kadar stojiš pod onim, pod katerim pišeš, tedaj nimaš nikakega opravka z ljudmi.«

»Da,« je kimala modro Adela. »Jaz na priliko, sem bila vedno razočarana, če sem izvedela, da je bil kakšen umetnik poročen, da je imel celo otroke. Zaljubljen je lahko, celo mora biti, mora biti vedno zaljubljen, ali poročiti se ne bi smeli taki ljudje in tudi otrok bi ne smeli imeti.«

»Da,« je kimal potrto nad temi besedami. Saj je to vedel prav dobro tudi sam. In potrj je bil lahko: saj je imel sam ženo in otroka. Vendar pa se je hotel opravičiti: »Večkrat se zgodi, da se kdo prej ne zave, kaj je. Šele potem spozna, da je umetnik. Ali zato mu potem vse to ne sme biti nič več najvišje, temveč mora služiti samo njegovi navadni osebi. Drugi pa, tisti, ki piše, tisti ima svoja pota. Sme ljubiti, celo mora, ako hoče pisati. Kajti — brez ljubezni se ne da nič napisati. Bral sem o Goetheju: bil je neštetokrat zaljubljen, in zato je napravil toliko pesmi. Tudi Prešeren je bil zaljubljen. In pri njem je primer te dvojnosti prav močno viden: na eni strani zaljubljen v lepo Julijo, na drugi pa ima otroke z navadno dekle.«

»Da, umetnik ima svoja posebna, od zvezd določena pota, in njemu je dovoljeno, kar drugim ni. On celo mora vse to početi, kar bi bilo za druge slabo.«

V mislih na ta velika dognanja se je vrnil v svojo družino. Ob štedilniku je stala Klara in imela rokave podvihane. V roki je držala kuhalnico, čelo in ves obraz sta ji žarela od vročine. Na sredi kuhinje se je igral otrok in prevažal avtomobil, ki mu ga je kupila Klarina mati za dolarje. Na kuhinjskem stolu je ždel maček in gledal včasih Klaro, včasih otroka, in pod mizo je ležal pes Amor, kakor ga je bil nekoč sam krstil. In kuhinja je bila polna vzduha po začimbah, vlaga je puhtela iz loncev na štedilniku. Stene polne posode, potlej tistih kuhinjskih prtčkov, ki jih pridne gospodinje obiščejo kadar utegnejo in kamor si beležijo svoja življenjska in gospodinjska navodila: od ranih in zlatih ur, od snage, od moža, o dobri družini, o sreči v domačem krogu in podobno.

Nič ni rekel, temveč je odšel v spalnico, kjer je prižgal luč — bil je večer; vzel je knjigo in sedel, da bi bral. Pa ni, temveč je mislil na Adelo in na razgovor, ki sta ga imela. In iz vsega tega se mu je počasi izluščilo: treba si je poiskati ime. To, da je sam tudi umetnik, o tem zdaj ni več dvomil. A tudi zastran imena ni bil v skrbeh: zvenelo je odnekod iz dijaških let, ko je napisal prvi verz in pripisal tisto posebno ime, dehteče po slo-

vanstvu, po navdušenju, po samozavesti: Davorin Ivanovič Kolenkov. Davorin je pomenilo Martina, ker Martin ni bilo najlepše ime in zlasti v teh vaseh predstavlja ljudi z manjšim duševnim obzorjem. Ivanovič je izvedel po očetu, ki je bil Ivan Kuronja. Kolenkov pa je bil njegov rod, in s tem imenom je bil zadovoljen. Zvenelo je, kakor na priliko: Fjodor Mihajlovič Dostojevskij. In to je bilo lepo ime. Po mnogih letih se je tega imena z vso resnostjo nanovo oprijel. A to ni značilo samo pesnika, temveč tudi: življenje samo. Eno življenje bo poslej živel Martin Kuronja, vaški učitelj, poročen človek, ki ima otroka in ženo, drugačno življenje pa bo živel Davorin Ivanovič Kolenkov, in ti dve osebi se bosta poslej redko srečavali. Martin Kuronja bo sedel v kuhinji, poslušal cvrčanje na štedilniku, poslušal kričanje svojega otroka, gledal nekoliko zago-rele lakte svoje žene, se jezil v šoli, kadil in hodil k svoji tašči na obisk. Davorin Ivanovič pa bo sanjaril gledajoč skozi okno na pomladno nebo, na lastavice, poslušal slavce, mislil na Adelo, hodil k njej na razgovore in potlej pisal verze.

*

To, kar je izvedel nekoč v poletju Martin Kuronja o svoji ženi iz ameriških let, ni bilo najprijetneje. Davorin Ivanovič bi se morda še radoval tega, zaradi doživetja, toda Martina Kuronjo je stvar globoko presunila in tudi potrla.

»Zdaj pa hočem res vedeti, kaj je s teboj,« ji je rekel, ko si je nekoliko opomogel. Po onem večeru, ko jo je izpraševal o njenem življenju, je minilo že več kot pol leta. Bile so počitnice in Adela je odšla, da se v jesen vrne spočita in živahnejša. V šoli pa je živel samo Martin Kuronja in žena in otrok. In ti trije ljudje niso mogli življenja več nikamor premakniti, niti ga vsaj malo osvežiti. Bilo je podobno nekoliko soparnemu poletnemu večeru, ko se nekje daleč rahlo bliska in je to bliskanje skoraj prijetno za oko.

Čeprav se je Klari posrečilo prvič moža zavriniti, s čimer se je življenje, ki je bilo že tako trhlo, še poslabšalo, vendar ni nikdar mislila, da je to poslednje, kar je prišlo. Mirno je čakala še na tisto. Naprej ni mislila, kako bo. Včasih se je spominjala prvih let zakona in tedaj je bilo lepo. Verjela je v lepoto življenja in se ga radovala s preprostostjo človeka, ki bi si po napornem delu rad oddahnil, ter mu je počitek tudi dan. A ta počitek je trajal samo nekaj kratkih let. Sicer zdaj ni bilo videti nič posebnega, vsaj ne za ljudi. Življenje je bilo še vedno mirno, samo hladno. A Klara je živela tudi v tem tujem svetu, hotela je živeti.

»Kaj naj bi bilo z mano?« ga je pogledala. Videl je ta njen pogled. Že dolgo se ni tako ozrla po njem. Kadar je med letom prihajal iz šole, je ona vedno še kuhala. Poznala je njegov korak, poznala, kako prime za kljuko, in ni se ji bilo treba ozreti. Iz prvih let so ostale še nekatere drobnarije, ki jih je včasih, ako ni bil preslabe volje, opravljal z isto navado, kakor se je navadil cigaretne ostanke metati v pepelnik ali v peč: včasih jo je poljubil. Ali pa jo je potrepljal po plečih ali ji segel za nedrije, pomežikujoč ji. Pogleda pa, kakor ga je včasih imela, mu ni nikdar več posvetila.

(Konec prihodnjic)

STORIJE MOJE DOBE

MAURICE DE VLAMINCK

Mojster sodobnega francoskega slikarstva Maurice de Vlaminck, po krvi Flamec, rojen v proletarskem Parizu, je ena najtemperamentnejših umetniških osebnosti v mnogoštevilni družbi tovarišev. Kakor je doživljal ves svet izredno strastno s svojimi čuti, tako je tudi nasproti svetovnemu klanju stal s svojim neodvisnim občutkom ter ga označil s čisto človeškega stališča v majhni knjižici, okrašeni z lesorezi, natisnjeni leta 1927. z naslovom: *Histoires & poèmes de mon époque*. V teh »storijah«, ki smo jih nekaj izbrali in prevedli, se prav tako očituje skrajna svoboda gledanja, ki odkriva drugim neopazne strani življenja, in moč obsojanja, ki je ne veže nikak predsodek, kakor v Vlaminckovi lastni karakteristiki, napisani kmalu po vojni: »Ne hodim za pogrebi, ne plešem na narodni praznik, ne stavim pri dirkah ter ne manifestiram po ulicah. Obožujem pa otroke.«

M. B.

Včeraj sem srečal blizu Madeleine Alfreda Duranda. Ni mi znano njegovo socialno stanje, njegovi nazori in ideje. Videl sem ga enostavno le pri kadru dvaindvajsetega domobranskega polka v Rouenu, proti koncu leta devetnajststoštirinajstega.

Trudim se kolikor morem, da bi pozabil sliko vojne, vsak dan preganjam spomine, ki me zasledujejo kot mora.

Srečanje z Alfredom Durandom me je pripravilo do tega, da sem nekaj ur prelistaval krvave in krute strani.

Po razstanku z njim sem zopet gledal buljvar, moške, ženske z njihovimi maskami iz časa vojne... Bitja, ki se jim je zbledlo zaradi strasti, strahu, budalosti, egoizma in sovraštva... Pri roki imam Daumierove litografije: portrete prekanjenih notarjev, nenasitnih in krvoločnih ode-ruhov, karakteristične in ostre portrete, ki izdajajo propalost in puščobo človeškega srca.

Po »veliki vojni« so postali vsi Daumierovi ljudje z njihovimi grehi vred prijetni in zabavni.

Kaj bi bil potreboval za slikanje umazanih figarij, nizke sebičnosti, uspavane vesti, skrivnostnih krivd, sadizma vojnih mask? Kaj bi mu zadostoval skromni litografski ogelj? ... ali bi prijel za vitrijol? ... ali pa za ostro bodalo!

*

Ulica v Rouenu. V prodajalnici neke modistke, stare prijateljice moje matere. Vrste angleških kamijonov, indijskih vojakov in francoskih v rdečih hlačah.

Zelo navadna in vsakdanja dogodivščina:

Dve kmetici iz okolice Rouena, s predpasniki, s košarami na rokah, sta vstopili pri modistki, ki je oglasila dve ceni: 4 fr. 80 in 7 fr. 80.

— Dober dan, gospa. Rada bi klobuk; ampak ... ne vem, ali naj kupim žalnega ali vsakdanjega ...

Potem je vprašala, obrnjena k tovarišici:

— Kaj praviš ti?

— Sama premisli!

Molk.

Kmetica v zadregi predeva košaro v drugo roko.

— Fanta imam na fronti, to je ... pa brez novic sem ... kaj praviš?

Ogleduje klobuke in sledeč prejšnji misli, nadaljuje:

— Nocoj sem sanjala o Emilu! Gotovo ga je zadela nesreča. Dajte mi raje žalni klobuk.

*

Alfred Durand je došel h kadru štirinajst dni po mobilizaciji in ostal ves mesec v civilu, se sprehajal z metlo v roki ali pa tičal po cele ure v skritem kotu dvorišča. Velik, plav, negibna figura — tak je odhajal v mesto, kjer je imel svoje stanovanje.

Nemogoče mu je bilo prisoditi kak poklic. V njegovi vojaški knjižici je bila zabeležena označba: publicist.

Ko ga je postavil narednik v vrsto, ki naj bi stopala v monturno skladišče, je rekel:

— To nima nikakega smisla, jaz sem itak že mrtev!...

Drugo jutro, ko je prejel plašč, hlače in čepico, je prosil, če bi mogel govoriti s častnikom, ki je bil poveljnik skladišča.

Ko je stopil v poveljnikovo pisarno, je bil Alfred Durand bled in njegov pogled je bil uprt v daljavo.

— Gospod komandant, rad bi vas prosil velike usluge.

Poveljnik je dvignil glavo ter namršil obrvi.

Alfred Durand je ves čas strmel v daljavo.

— Govorite! je suho rekel poveljnik in urejal papirje.

— Gospod komandant, rad bi dal svoje življenje za Francijo!

Poveljnik je dvignil glavo in pričel natanko motriti Alfreda Duranda, njegov rokav pa je medtem z generalštabnega zemljevida pometel majhne zapičene zastavice.

— Toda... zdi se mi, da je dandanes vsak pripravljen žrtvovati svoje življenje za Francijo, moj fant!... celo tujci!... Poglejte naše prijatelje Angleže! Italijani tudi že marširajo. Vsi ljubijo Francijo! Dežela potrebuje vse svoje sinove in to, kar želite od mene, vam je le v čast. Mislim, da bo ta vojna dolgo trajala... Imate še dosti časa... Še dosti časa...

— Gospod komandant, jaz bi rad žrtvoval svoje življenje brez odloga. Rad bi bil usmrčen čim prej mogoče... Jutri, na kasarenskem dvorišču. O, gospod komandant, nikar ne mislite, da sem strahopetec!

Njegovi pogledi so se ves čas gubili v daljavi.

Poveljnik je osupnil. Ostro je motril moža, ne da bi ga razumel ter ne da bi mogel izustiti kako besedo.

— Gospod komandant, jaz bi rad takoj dal svoj maksimum. Ukažite me ustreliti jutri zjutraj. Jaz ljubim svojo domovino, gospod komandant. Raje naj me usmrte francoske krogle kot pa nemške.

Na zemljevidu ni stala nobena zastavica več; poveljnik je bil vse pometel s svojim rokavom, ko je natikal in snemal ščipalnik.

Poveljnik je ukazal odvesti Alfreda Duranda k sanitetnemu majorju.

Alfred Durand je ponovil isto prošnjo z istimi besedami, z istim mrtvim glasom in z enakim izgubljenim pogledom.

— Zelo dobro, moj fant; zadovoljili vas bomo. Jutri vas bodo ustrelili.

— Hvala, gospod major! Vsaj vi, vi me razumete!

Nekaj trenutkov kasneje smo ga videli korakati čez dvorišče v spremstvu bolničarja.

*

Včeraj sem srečal Alfreda Duranda na madlenskem buljvarju. Zaupal mi je, da je pred vojno imel majhno posestvo v opustošenih krajih in da so mu zanj plačali prav izdatno odškodnino; vse skupaj zanj ni bila preslaba kupčija in sedaj se namerava končno naseliti v Parizu.

Ko sem se ga odločil vprašati, kaj se je zgodilo po njegovem srečanju z majorjem, se je s smehom poslovil.

Tedaj sem ga prvič videl, da se smeje.

Aprila 1916

Na avenijah v bulonjskem parku se blišče avtomobili, s katerimi se prevažajo oficirji. Po drevoredih se sprehajajo moški, ženske in otroci, prodajalci pa kriče ponujajo časopise.

Vojak v uniformi mornariške infanterije gre naglo mimo. Na njegovih prsih se ziblje kolajna.

Neki sprehajalec zašepeta svoji ženi:

— To je bil vojni križec!

— Ali se ti ni le zdelo? vpraša žena.

Mož obrne korak ter vnovič sreča vojaka. Vrne se razočaran — in reče s prezirljivim glasom:

— Bila je le kolajna za rešitev življenja!

*

Zmenila sva se za sestanek neke nedelje dopoldne, neke nedelje med vojno.

Soba banalnega hotela, soba, kamor so hodili spat ponoreli begunci, vojaki na dopustu in letalci na potu med dvema leti.

Nekaj dni poprej mi je bila rekla brezbrizno:

— Moj mož je ranjen ... to je krivo, da že štirinajst dni nimam poročil. Vstopila je sveža in z nasmehom.

Bil je najin prvi sestanek.

Komaj je bila v sobi, je stopila pred ogledalo in si pričela urejati lase.

Da bi prekinil neprijetni molk prvih trenutkov, sem vprašal na slepo srečo:

— Kaj pa tvoj mož? Imaš kaj novic?

Z robom klobuka med prsti, naravnost pred ogledalom, je skušala podjetno zavihati sivo klobučevino.

— Danes zjutraj bi mu morali amputirati nogo, mi je odgovorila.

*

Decembra, ob sedmih zjutraj.

Zunaj pada leden dež.

Pred točilno mizo nekega »bistra« na quai de Puteaux pijejo kovinarji svoje »požirek belega«. Pri mizi ob tovarišu brez desne noge srkam kavo. Za stekleno steno v veliki dvorani igra nekdo na harmoniko, mlad par pa pleše nekaj valčkovih taktov.

Mož brez noge dvigne kozarec, se zdrzne, pogleda plesalce in nagnjen k meni reče zamišljeno:

— To me spominja moje noge!

*

V istem »bistru«, ob isti uri, samo drugega jutra. Dvorana je nabita z delavci in delavkami sosednjih delavnic. Hipoma se s truščem odpro vrata. Pojavi se vojak, domobranec, pokrit z blatom zakopov. Dve torbi mu visita ob boku. Drži za kljuko in s pogledom obide vso dvorano. Zdi se, da se mu blešči. In kot bi veljalo vsem zbranim ljudem razodeti nečuvено novico, zakliče z dramatičnim glasom:

— Kaj mislite, fantje ... tam doli se streljajo!

*

Vsako jutro sem se hodil brit k brivcu v mojem okraju. Brivski pomočnik je bil mlad in pred vojno proglašen za nesposobnega. Vsak gost ga je med tem, ko je sedal ali pa že kar pri vhodu, vpraševal isto stvar:

— Torej nisi še odšel?

— Ali imaš srečo!

Drugič je šlo tako-le:

— Kaj si še tukaj!

— Saj boš vojno odpravil kar doma!

Ali pa:

— Za sedaj nisi videti preslab.

Mali pomočnik je prejel list, s katerim so ga povabili na nov zdravniški pregled.

Tedaj so rekli:

— Morda te bodo pa obdržali?

— Ali boš imel pa še naprej srečo!

— Saj morajo celo taki, ki so veliko bolehnješi, k vojakom.

Malega pomočnika so proglasili za sposobnega za bojno polje.

Tedaj so mu pravili:

— Saj nisi edini, to ti bo razmajalo noge!

— Nič drugega ne boš imel kot težke čase. Kaj hočeš, vsi morajo tja!

Dva meseca kasneje.

Ko mu je mojstrova žena milila brado, jo je spraševal gost za novice o pomočniku.

— Avgust? ... saj so ga ubili!

— O! To pa ni dolgo trajalo!

To je bil ves žalni govor za malim brivcem.

*

Prijetno je bilo živeti. Sonce, drevje in nebo niso vedeli za vojaške razglase. V majhnem vozičku, podobnem vozičkom, v kakršnih vozijo dojenčke na zrak, so prevažali nekega človeka. Velikega invalida. Infanterijskega podoficirja brez rok in nog.

Na glavi je imel sportno čepico, na prsih sta se mu zibali dve bleščeči odlikovanji. Smehljal se je, kot se more smehljati le rdečeličen otrok svoji bodočnosti.

Življenje je stopalo mimo njega, ženske so bile lepe.

On se je smehljal.

V peklu bi morali ljudje tuliti od bolečine in besnosti.

Brez nog, brez rok se smehlja ...

Takle smeh v pomladnem dnevu je bil v zasmeh samemu Bogu!

PSIHOANALIZA IN VZGAJANJE ČLOVEKA*

Letos dne 6. maja je obhajal osemdesetletnico svojega rojstva sloviti dunajski zdravnik za živčne bolezni, dr. Sigmund Freud, sin preprostih židovskih staršev v moravskem mestecu Přídvoru. Freudovo ime je znano danes vsakemu izobražencu, znan je kot početnik psihoanalize in kot pronicav ustvarjajoč duh, katerega misli danes vidno in nevidno oplajajo tako znanost in umetnost kakor vsakdanje življenje. Njegov pomen je silen, kajti brez dvoma je, da še ni bilo na svetu človeka, ki bi sam toliko doprinesel k spoznavanju človekovega oblikovanja in k spoznavanju nastanka in bistva značaja kot je storil to baš Freud. Kulturna zgodovina novega veka ne bo mogla pozabiti njegovega imena že radi tega ne, ker je z vso dokazno močjo pokazal dušeslovju, da ni človeka le razum in srce, nego da je človek tudi nagonsko bitje, ki nešteto krat ne ve, da je igračka njemu neznanih sil, zlasti onih sil, o katerih si je razum domišljeval, da jih je že zdavnaj potlačil in pregnal.

*

Bilo je pred več kot petdesetimi leti, ko so nekega dne v letu 1880. klicali Freudovega tovariša dr. J. Breuerja k mlademu dekletu, ki je kazalo znake histerije. Mladenka je bila včasih za delj časa za vsak dražljaj neobčutljiva, do jedi in pijače je čutila nepremagljiv stud in imela ohromeli obe roki. Zdravniki, ki so jo preiskali, so začudeni ugotovili, da je dekle po telesu zdravo, in celo domnevali, da simulira. Slučajno pa je nekega dne opazil Breuer, da izgovarja bolnica v duševni odsotnosti razne besede, spreletela ga je misel: kaj če niso vse te besede v kaki zvezi z njeno boleznijo. Da bi se o tem prepričal, jo je hipnotično uspaval in ji v tem stanju govoril one besede, katere je slišal, ko se je dekletu bledlo. Na te besede je mladenka presenečenemu zdravniku navedla razne spomine iz mladosti in iz nedavnega časa, ko je stregla svojemu na smrt bolnemu očetu. Breuer jo je tudi vprašal, zakaj ne more piti in tu je dekle med drugim izpovedalo, da se ji od takrat tako gnusi voda, odkar je videla nekoč svojo družabnico dati iz kozarca piti vode svojemu psičku. Takrat je dekle svoje ogorčenje zaprlo vase, čeprav bi se najrajši izkričala. Ob tej in drugih izpovedih velja podčrtati, da je dekle med drugim izpovedalo tudi nešteto potlačenih želj, ki so se tikale spolnosti. Ko jo je nato Breuer prebudil iz hipnoze in ji nehote ponudil piti, je začuden sprevidel, da more mladenka spet piti. Na podoben način je rešil bolnico tudi ostalih nadlog.

Omenjeno ozdravljenje je bilo do takrat edini slučaj, da je kdo na tak izpovedni način zdravil živčno bolne osebe. Zlasti je jel slučaj zanimati S. Freuda, mladega zdravnika za živčne bolezni, ki je že prej v Parizu pri prof. Charcotu opazoval ozdravljenje živčno bolnih s sugestijo (zdravnik je dokazoval v hipnozo uspavanem bolniku, da je zdrav in mu do-

* Čeprav bi ta članek po svoji vsebini spadal morda bolj v praktično pedagoško revijo, ga vseeno priobčujemo v spomin na 80letnico velikega dušeslovca, ki se mu je pretekli mesec poklonila vsa kulturna Evropa in tako priznala, da njegovo delo ni pomembno le za medicino, marveč da je mogočno učinkovalo na vse kulturno življenje civiliziranih narodov. (Ured.).

povedoval, da je sedaj vse v redu). Končno je pripravil Freud Breuerja do tega, da sta skupno izdala dve deli, ki kažeta nove poti zdravljenja živčno bolnih. V teh delih, ki sta obravnavali duševni ustroj histeričnih pojavov, se kaže tudi prva zarja nove psihologije. V obeh knjigah učita zdravnika, da poedini znaki histerije (in podobno tudi drugih živčnih bolezni) le takrat prenehajo, kadar se posreči bolni osebi, da dvigne in se poravna z do sedaj potlačenimi težnjami. Bolezen se javlja kot izhod, ki da prosto pot dolgo pritaženemu čustvovanju in stremljenju, ki vedno s silo preganjano in potlačeno, ni moglo nikoli dobiti pravega sproščenja. Če doživi človek nekaj silnega, tedaj pokaže to v igri ali v umetnosti ali v vsakdanjem življenju na ta ali oni način; če pa on samemu sebi ne dopusti, da bi se na ta ali oni način razgovoril ali kako drugače razbremenil in izprostil — kar se dogaja ob sila mučnih dogodkih ali tedaj, ko okolje ne dopusti, da bi se izživel — takrat si potlačeno doživetje kot tat utre skrito pot v svobodo in ta pot je živčna bolezen z vsemi svojimi znaki in vezmi. Seveda ne postane človek živčno bolan radi le enkrat s silo pogoltnjenega teženja; le če se to dogaja znova in znova in če se je to dogajalo zlasti v prvih otroških letih, takrat je posebno pri šibkih ljudeh nevarnost, da postanejo nervozni, težko živčno bolni in celo — blazni.

Freud je pozneje, ko je uvidel, da povsod hipnoze ne more uporabljati in da je včasih celo škodljiva, hipnozo opustil in uvedel pri bolnikih prosto vezavo misli: oseba pripoveduje brez sramu in popolnoma odkritosrčno vse, kar ji prihaja v zavest, prav ničesar ne sme zamlčati; kar ji je najbolj mučno, je često za zdravnika najvažnejše. Psihoanaliza — po naše: raziskavanje in razčlenjenje duševnosti — pomenja psihološki postopek, katerega namen je, da poišče z zbiranjem in temu sledečim umevanjem svobodno izpovedanega one prvotne doživljaje in zapletljaje, ki so povzročili, da je nekdo takšen in takšen in ki bodo — če želimo — odstranjeni povzročili, da bo dotičnik postal drugačen. Prvi smoter psihoanalize je torej, da sprosti nesrečno osebo onih vezi, ki jo moré in jo silijo v nerednosti, drugi smoter psihoanalize pa je ustvarjanje zdravega in enotnega gledanja v svet: nasilnih vezi sproščena človekova pozornost in dejavnost se naravnava na dotičniku in družbi koristna dela. Končni smoter psihoanalize živčno bolnih je vsekdar — storiti iz slabotnih in slabih značajev zdrave in dobre ljudi.

Razumevanje histerije in drugih živčnih bolezni je odprlo Freudu pot v kraljestvo duše in sicer njenih najbolj temnih in najbolj zamamnih strani, njegovemu čudovito ostremu očesu se je odprla ona stran naše duše, ki nas v svojem poslednjem pomenu stori duševno zdrave ali duševno bolehe in bolne. Še nedavno se je mislilo, da je človekov značaj v glavnem prirojen, šele Freud in njegovi učenci so z ogromno dokazilno snovjo pokazali, kako je človekov značaj pridobljen v življenju, posebno pa v otroških letih.

Tokrat si bomo ogledali potek človekovega razvoja in nastanka njegovega značaja le iz nekaterih strani vplivanja okolice.

Detinska doba je ona doba v razvoju vsakega človeka, ko se srečuje žival s človekom, gon z razumom, pradaavnina s sodobnostjo. Čeprav je to res in ve to vsaka mati iz lastne izkušnje, se vendar družba otepa tega odkritja z vsemi udi. Človek se je tako zelo izneveril svoji naravi, da ga je postalo te svoje narave sram; človek je postal tako slab, da ne more

prenesti zdravega pogleda na detinsko dobo, ko sam ni bil prav nič boljši kot kak živalski mladič. Šele Freud je bil toliko močan, da je brez predsodkov odstrl ljudem detinsko »angelsko« dobo in jo prikazal tako, kakršna je v resnici. Z mogočnimi prispodobami je pokazal človeštvu, kaka preoblikovanja mora doživeti otroška duša, da pride do tega, kar imenujemo pri človeku — zrelost. Šele Freud je pokazal, da pomenja vsak kulturni napredek tako človeštva kakor vsakega posameznega otroka opustitev nekega dela prvotnega nagonskega življenja; človeški otrok postaja šele polagoma človek in to z opuščanjem prvotnega zadovoljevanja.

Vzgoja deteta sloni sprva le na njegovem čustvovanju. Ugodje in neugodje je otroku poglavitno merilo za presojo lastnih in tujih dejanj, ki se otroka tičejo. Z vso pravičljivostjo teži otrok za vsem ugodnim in se izogiba vsemu, kar mu je neugodno. Prve zadovoljitve otroka so izrazito čutno-nasladne narave, dete začinja takoj po rojstvu ob sesanju, čiščenju in presnavljanju doživljati različno ugodje zlasti ob draženju tako zvanih erogenih mest svojega telesa, to je ob ustih, spolovilih in ob koncu debelega črevesa. Ko otrok občuti enkrat ugodje spričo draženja teh občutljivih mest lastnega telesa, poskuša vedno znova obnavljati naslado na ta ali oni način. Otrok je v tej prvotni stopnji »zaljubljen« sam vase, narcist in egoist. Znano pa je, da vzgoja otroku zabranjuje prvotno čutno ugodje ob sesanju in draženju spolovil ter konca debelega črevesa. Zakaj? Freud pravi, da vzgoja radi tega zabranjuje otroku njegovo prvotno čutno naslado, ker bi sicer tak otrok — če bi ostal kar pri samem sebi — nikoli ne dosegel stopnje kulturnega človeka. Iz istega vzroka je tudi umljivo, čemu družba tako silno obsoja onanijo (spolno samozadovoljevanje), boji se upravičeno, da tak človek ne bo dosegel pravega odnosa do drugega spola in da bo postal na tak način nedružaben.

Vzgoja torej mora pri otroku preprečevati prvotno čutno naslado, ki ohranjena v prvotni množini, postaja kulturi sovražna. Vprašanje izrednega pomena pa je: kako se naj to preprečuje? Psihoanaliza uči res človečansko, da ne smemo s silo preprečevati otrokove naslade, nego da moramo dete počasi in res materinsko potrpežljivo navajati na to, da prvotne vire ugodja opušča in išče ter dobiva nove vire zadovoljitev najprej in v glavnem ob svoji materi in nato ob drugi okolici. Za ono ugodje, za katero želimo, da ga otrok opusti, moramo nuditi otroku novo ugodje! Če otrok na tej drugi razvojni stopnji ne prejema materinske ljubezni, potem ostaja na prvotni egoistični stopnji in vsi poznejši poizkusi, pridobiti ga za kulturo, se navadno razbijejo ob otrokovi trmi. Le na lep način bomo pri otroku dosegli vse, kar bomo želeli in povrh vsega ohranili otrokovo dušo prisrčno in zdravo. Brez ljubezni ali celo z grožnjami in barbarskim tepenjem bomo otrokov značaj le izkvarili: prvotne težnje po nasladi ne bodo izginile, nego le našle nov izhod v večnem kljubovanju, trpinčenju sebe, neprenehnem sesanju in grizenju nohtov, nemarnostih, skratka — v vseh slabih lastnostih.

Prenos otrokove pozornosti in dejavnosti od sebe ne okolico — na starše, igre in končno na kulturne dobrine — imenuje Freud sublimacijo, vir kulture. Ko otrok v svoji drugi razvojni dobi prenese svojo pozornost in dejavnost k materi, je s tem že storjen njegov prvi korak k včlovečenju, h kulturi. Ljubezen do matere je drugi mejnik, s katerega je podala psihoanaliza vzgajanju nove razglede. Kakor je zlo pomanjkanje sprva velike materinske ljubezni do otroka, tako je zlo, če se človeka ne

pusti naprej do novih razvojnih dob, zaznamovanih s pozornostjo do tovarišev in sosedov, nato do pripovedk in iger in končno do stvarnega življenja. Zlo je, če traja premočna materinska ljubezen predolgo. Iz večine materinih ljubljencev nastajajo po krivdi matere ljudje, ki se pozneje v življenju ne znajdejo. Vzgojeni le za nežno stran življenja, hrepene do konca dni po povratku nazaj k materi ali če to ni mogoče, v samostan ali deveto deželo ali celo v smrt. Tak človek je bil pri nas Cankar, njegovo hrepenenje ni imelo več trdnih tal, stvarnosti življenja pa ni mogel nikoli pravilno razumeti. Seveda ni radi tega njegova veličina in pomembnost nič manjša. Naravnost prokletstvo je — čeprav umljivo — da postajajo mamini ljubljenci vsekdar vprav oni, ki bi bili najbolj potrebni vzpodbud in navajanj k utrjevanju in samostojnosti. Zanimivo je, da baš iz takih otrok prihajajo k psihoanalitikom množice živčno bolnih, ki ne morejo trajno ljubiti ne dekleta, ne žene, niti prijateljev. Primerjaj usodo Pavla v Lawrence-ovih »Sinovih in ljubimcih«!

Pravilna vzgoja, ki je sprva odvrnila otrokovo pažnjo od zgolj telesnih naslad k staršem, zlasti materi, bo znala odvrniti otroka tudi od prevelike navezanosti na mater. Nedvomno je to najtežje za one matere, ki radi svojega — ne po njih krivdi — nezdravega značaja in radi razmer druge ljubezni kot do otrok nimajo. Psihoanaliza ne zahteva otrokove ločitve od staršev, ne, kakor ne sme n. pr. niti vse prvotne čutnosti ubiti in bomo n. pr. otrokov poljub z veseljem dovoljevali, tako ne sme ubiti tudi sleherne ljubezni do staršev, ki le premočna ne sme biti. Jasno je namreč, da bi popolna okrnitev tako čutnosti kot ljubezni do staršev le škodovala, pokazala bi se v prehladnem odnosu dotične osebe do družbe in zlasti v zakonu do žene in otrok. Takih slučajev je nešteto. Svariti je pred obema nevarnostima: pred pomanjkanjem materinske ljubezni in pred prevelikim ljubkovanjem otroka, ki zapira otroku vrata v svet in v bujnost življenja. Vezati otroka le nase, pomenja odreči človeku pot v življenje in ga pahniti v zagrenjenost, večno nezadovoljnost in obup.

Okrog 4. leta in še prej se v otroku znova prebudi čutnost, zlasti sedaj, ko postaja otrok že uvideven in se mu lahko dopove, da to ali ono ni več zanj primerno in da tako počenja le dojenčki, je skrajno nespametno, če ga n. pr. radi igračkovanja in draženja spolnih organov kaznuješ ali nad njim kričiš. Če je bil otrokov razvoj dotlej pravilno voden, potem bo vzgojitelj brez težav speljal otrokovo zanimanje na druge reči; zadovoljstvo v družini in ob vodi in pesku in v naravi in ob igrah in ob pravljičah in pogovorih in ob tem ali onem navajanju v delo odraslih mora otroku nadomestiti opuščeno naslado, ki pri zdravem otroku redno preneha ob pravilni zaposlitvi sama po sebi. Vse to se bo seve posrečilo le takemu vzgojitelju, ki je ohranil vez iskrenosti do otroka, zlasti je to važno v tej dobi, ko se začenja otrok ukvarjati s spolnimi vprašanji. Psihoanaliza zahteva, da se otroku na vsa spolna vprašanja odkritosrčno in prikupljivo odgovori, le kdor je sam izkvarjen, bo v tem grešil. Spolna vzgoja nikakor ne sme biti nekaj posebno tajinstvenega, nego ravno tako naraven del vzgoje kot kaj drugega. Spolne zadeve dobivajo svoj tuj in nenaraven pomen šele takrat, ko se ob njih molči. Če se na prva otroška vprašanja po tako važnih rečeh odgovori z lažjo ali celo odurno pretnjo, potem je zaupanje otroka v vzgojitelja razrahljano in otrok bo postal plašljiv in neodkritosrčen, s tem pa je dana osnova za to, da zraste otrok staršem premalu čez glavo. Človek se spolnosti ne sme sramovati, svojega rojstva

ga ne sme biti sram, svoje narave se lahko sramuje le neumen ali izprijen človek. Nezdrav odnos do spolnosti, potlačene spolne težnje so ono, kar vodi največ ljudi ali v razuzdanost ali v trpinčenje samega sebe ali v blaznost.

Okrog četrtega leta se otrok zopet ponovno naveže na starše, in sicer deček zlasti na mater, deklica — nekoliko pozneje — zlasti na očeta (Ojdipov kompleks). Tudi te vezi je treba zopet previdno razvezavati, in to se najbolje stori z navajanjem otroka v stvarno življenje.

Za vzgojo otroka je sila važno poglavje o otroku edincu in o mestu, katerega zavzema otrok v vrsti bratov in sester. Otrok edinec postaja večinoma radi pomanjkanja njemu primerne družbe in radi tega, ker zanj starši v bojazni preveč skrbe, nedružaben in nesamostojen otrok, ki ga običajno sodobno težko življenje pokoplje. Kot slana na cvetje vpliva tudi vsako zapostavljanje otroka v korist drugih, zlasti zapostavljanje deklic pred dečki, enako škodljivo je vsako precenjevanje lastnega otroka, morilno pa učinkuje tudi vsako teptanje otrokovih pravic in omalovaževanje njegovega dela, prevelika strogost ustvarja hinavstvo sužnja. Ob tem se človek nehoti spomni nas Slovencev, morda ni nobenemu narodu tako potrebna vzgoja k stvarnosti in samostojnosti in k veselju do življenja kot vprav nam, tlačnim skozi tisočletje; le taka vzgoja nas bo osvobodila miselnosti, ki se javlja najprej v samoljubju in hinavščini ter končuje v alkoholu in zagrenjenosti, da o boleznih izrodkih lirike niti ne govorim.

Naj se h koncu dotaknem še postopanja z zanemarjeno in pokvarjeno mladino. Z vso prepričevalnostjo se bori psihoanaliza proti kaznovanju mladoletnih zločincev. Freudova šola dokazuje na nešteti primerih, da je zanemarjenost in zločinstvo ljudi ravno tako bolesten pojav kot histetrija in da se da podobno — ozdraviti. Razen umobolnih ni nikakih rojenih zločincev, večina zločincev postane to, kar so, radi slabe vzgoje, slabo vzgojo pa rodi slaba družba. Kaznilnice in »poboljševalnice« (ki se pri nas nahajajo po jetnišnicah!) še niso ozdravile niti enega jetnika tako, da bi postal za družbo res v polni meri dobrodošel človek. Vse slabe značaje od posebnježev do pokvarjencev in zločincev preganja kot zli duh nepravilen odnos do ljudi, katerega so pridobili v otroških letih in se je kasneje le še stopnjeval. Raziskovanje psihološkega poteka zločina — primerjaj Dostojevskega »Zločin in kazen« — je pokazalo, da se največ zločinov rodi na ta način: človek začuti, da je njegov odnos do sveta izjemen in sovražen, brez vzroka se čuti krivega in stori podzvestno zločin le radi tega, da vsaj zase točno zve, da je res kriv pred družbo. Mesto da bi šla družba takemu nesrečnemu človeku nasproti, ga kaznuje z ječo. Skoro prav vsakega zločina je kriva družba in to po vzgoji in po razmerah. Zato je dolžnost družbe, da postopa z zločincem tako kot z bolnim človekom: takim ljudem je treba ljubezni in počasnega navajanja k povratku v družbo in k vstopu v sodobno kulturo, podobno kot otroku jim je treba nuditi različna razvedrila ob različnih zaposlitvah. Le če jih bomo popeljali po oni poti, po kateri oni niso mogli in smo mi — brez svoje zasluge! — mogli, le tedaj bodo sami od sebe prestali biti zločinci. Ta pot ni za družbo nič dražja od jetnišnic, nego le cenejša in koristnejša.

Pri težjih slučajih je seveda nujna psihoanaliza: dokler se človek ne sprosti sil, ki ga tlačijo in more, ni mogoče pravo vzgajanje.

Že po vsem tem vidimo, da je dala Freudova šola za vzgajanje človeka

res novih pobud. Odkrila nam je stvari, ki jih prej nismo poznali in nam pokazala pot, po kateri moramo hoditi, če hočemo ustvariti boljšo družbo in bolj zdrave, veselejše ljudi. Predvsem se moramo otresti predsodkov in se naučiti stvari gledati takšne, kakršne so. Pri vzgajanju otrok moramo biti pozorni zlasti na njihove prve korake v življenje, njihovih nagonov ne smemo zatirati s silo, ampak jih moramo pravilno usmerjati. Biti moramo do njih odkritosrčni v vsakem pogledu in gledati, da si zmerom ohranimo njihovo zaupanje. Odkritosrčnost, zaupanje in zdrav pogled na vse stvari življenja — to troje je temelj, iz katerega se lahko razvijejo duševno krepki in svobodni značaji.

Stanko Kociper.

MEREŽKOVSKIJ O TURGENJEVU

V naslednjem povzemamo nekaj glavnih misli iz esaja o Turgenjevu, ki ga je napisal Merežkovskij in izdal v svoji najboljši knjigi »Večni sopotniki«.

— Pravijo, da je Turgenjev zastarel. Obe kariatidi ruske književnosti, Tolstoj in Dostojevski, sta ga res nekoliko zakrili. Za vedno? Za dolgo? Ali nam bo dano, da se prav preko njiju zopet povrnemo k Turgenjevu? V Rusiji, ki je dežela najrazličnejših, verskih in revolucionarnih maksimalizmov in najbolj divjih skrajnosti, je Turgenjev poleg Puškina pač edini genij mere in potem takem tudi genij kulture. Kaj je kultura, če ne merjenje, kopičenje in ohranjevanje vrednot. V tem smislu je Turgenjev v nasprotju z obema velikima graditeljema in rušilcema, Tolstojem in Dostojevskim, naš edini konzervativni pesnik in kakor vsak konzervativec, hkrati liberalec. Ali če se poslužimo današnjega političnega izrazoslovja, Turgenjev je v nasprotju z maksimalistoma Tolstojem in Dostojevskim naš edini minimalist.

V tem je njegova neminljiva resničnost. Kajti, naj še tako sovražimo minimaliste kot zastopnike buržoazije, vseeno ne moremo izhajati brez njih. Brez njih se tudi maksimalisti ne bi mogli vzdržati. Morda se je naša revolucija ponesrečila prav zato, ker je bilo v njej preveč ruske nezmernosti in premalo evropske mere, preveč Tolstoja in Dostojevskega in premalo Turgenjeva.

Duh mere je duh zapadne Evrope in Turgenjev je bil prvi ruski pesnik, ki je spoznal in razumel Evropo. Tudi Tolstoj in Dostojevski uživata velik sloves v Evropi, toda njuna poslednja ruska globina bo ostala zapadnjaku vedno tuja. Onadva pretreseta in začudita Evropeca. Turgenjev pa ga očara. Evropeci ga smatrajo za svojega. Ko so spoznali njega, so uvideli, da spada Rusija k Evropi.

Mera vseh mer je lepota. Uresničenje lepote v gledanju je umetnost in estetika, njeno uresničenje v dejanju in v tragediji pa je ljubezen in zaljubljenost. Turgenjev je pesnik lepote in zaljubljenosti. Njegova »Pesem zmagoslavne ljubezni« je pesem zmagoslavnega mesa.

Tragedija zaljubljenosti je v tem, da je to resnično, zmagoslavno in posvečeno meso nedostopno za ljubezen, ki je zaslepljena od strasti. Predmet telesnega poželenja, polteno človeško telo ni pravo meso, marveč le organska snov in bodoče mrtvo truplo. Baudelaire vidi v telesu svojega dekleta — la charogne, mrhovino. V zaljubljenosti se še posebej očituje človeška razdvojenost: človek je duh in snov, bog in zver hkratu. Pričenja

z nežnim šepetom: »Ljubim te!«, nato pa sledi »živalski krik in tuljenje« rodeče Kiti v Tolstojevem romanu. Ljubezen je okrutna. Ljubezen je krvavo nasilje, ljubiti se pravi roditi, ubijati. »Ljubezen je silna kakor smrt.« Smrt je tesno povezana z ljubeznijo. Čutna ljubezen je smrt posameznika. Ko Goethejeva Pandora prvič vidi združitev dveh zaljubljenцев, vpraša njenega tvorca, Prometeja: »Kaj je to?« in Prometej ji odgovori: »To je smrt.«

Zato se tudi pojavi v zakonu še tretji individuum, otrok, ker morata oba druga, oče in mati, umreti in se izčrpati v nasladi. In vprašanje neizpolnjene ljubezni, neposvečenega mesa se seli od enega pokolenja k drugemu, kakor prižgana bakla iz roke v roko in vrsta pokolenj ni nič drugega kot pohod baklonoscev.

Turgenjev je jasneje kakor katerikoli pesnik v svetovni književnosti prikazal, da nihče ne more doumeti zahtev zakona in popolne združitve »v eno meso«. Zanimivo je, da v njegovih delih, ki se vsa ukvarjajo z erotičnimi problemi, docela pogrešamo vprašanje materinstva in porajanja otrok. Vse njegove žene in dekleta so nerodovitne in prav ta njihova nesposobnost zaroditve ga še posebno privlači. Zdi se, kakor da noče, da bi se človeški rod še dalje širil in jim kliče: dovolj, dovolj! Toda to ni nikakšno skopljivanje, nikakšno zanikanje, marveč le nenavadno vneto priznavanje erotičnosti. Turgenjev je pesnik večne deviškosti.

Ne morem si misliti, da bi imele Turgenjevljeve žene in dekleta ista telesa kakor pa Tolstojeva Kiti, Nataša in celo Ana Karenina. Njihova telesa se zde pošastna, prozorna in meglena, kakor telesa Gogoljevih povodnih vil, skozi katere sije mesečina. Pošastnost in zaljubljenost pomenita Turgenjevu isto. To je zanj dvoje manifestacij istega bitja. Kdor je zaljubljen, stopa v kraljestvo pošasti. Obrazi njegovih žensk učinkujejo med navadnimi človeškimi obrazi kakor obličja na starih ikonah. Njihova telesa so med živimi človeškimi telesi kakor žive relikvije.

Njegova umetnost je pesem zmagoslavne ljubezni, pesem, ki jo je pel še malo pred smrtjo. Gromovniški glas Tolstoja in Dostojevskega preglša ta »slabotni, ganljivi glas, ki utripa kakor tenki steber dima«. Toda gorje, če ga ne uslišimo. V onih gromovniških glasovih zveni kaos, nemernost, v tem tihem, drobnem glasu pa tišina harmonije, tišina lepote.

Vedno se nam dozdeva, da je Turgenjev brezbožnik, da je docela zavrgel vsako vero in zlasti še krščanstvo in da tvori v tem pogledu nekakšno nasprotje Tolstoju in Dostojevskemu. Kajti tadva verujeta v boga in mnogo, vse preveč govorita o Kristusu. Turgenjev skoro nikoli ne govori o njem in ne izgovarja njegovega imena, kakor bi pozabil nanj in bi ne hotel vedeti o njem. Njegova realistična muza ni v svojem budnem stanju ničesar vedela o Kristusu. Kadar pa »je povabila, kakor njegova Lukerja, svoje temne trepalnice z zlatimi obrvmi, kakor pri starih kipih«, ga je ugledala v snu, v svojem proroškem snu, v svoji največji bolečini, kajti tragedija spolnosti je Turgenjevljeva največja bolečina. In tako je spoznal, da razen Kristusa nihče ne more olajšati te bolečine.

Ne bogoiskatelja Tolstoj in Dostojevski, marveč »brezbožni« Turgenjev predstavlja razmerje vse ruske inteligence in morda vse evropske družbe nasproti krščanstvu.

Ali ni vsa moderna kultura kakor njegova uboga Lukerja, ki misli, da ljubi upravnika Vasjo, v resnici pa ljubi že nekoga drugega, čigar skrivnostni glas je že davno zaslišala. Z odprtimi očmi ga še ne more videti,

če pa jih zatisne, ga bo videla v snu. Morda je njegovo ime še neizgovorjeno, ker ga še ne smemo izgovoriti, ker se čas še ni izpolnil. In če ga poizkušamo imenovati, njegovo ime še nima pravega zvoka. Kričimo in vpijemo z glasom gromovnika, toda nihče ne čuje. Tolstoj ga je imenoval po njegovem človeškem imenu, toda vsi čutimo, da oni, ki ga je imenoval, ni samo človek. Dostojevski je izpregovoril ime Boga, toda vsi čutimo, da to ni zgolj bog. Turgenjev pa je molčal in se je brez besed bolj približal Kristusu kakor pa Tolstoj in Dostojevski. Kristus, o katerem pripoveduje Turgenjev, je prišel z drugimi ljudmi v cerkev in se bo z njimi povrnil v svet in njegov obraz je čisto navaden človeški obraz. Povsem božanski je, ker je povsem človeški. Kristus v svetu, v notranjosti človeštva, to je oni nespoznan in neimenovani, toda pravi Kristus Turgenjeva.

Odtod tudi religiozni odnos Turgenjeva nasproti evropski kulturi, ki ga pogrešamo pri Tolstoju in pri Dostojevskem. Tolstojev povratak k preprostem ljudstvu in njegovo upanje, da bo odrešil Rusijo s kmečko preprostostjo, je le nekakšna oblika nihilizma. Tudi v Dostojevskega samozavestnem preziranju »brezbožnega in gnilega zapada« in v njegovem priznavanju ruskega ljudstva kot edinega, ki nosi v sebi božjo idejo, je nevarnost še hujšega, četudi prikrita nihilizma.

Pravijo, da je Turgenjev zapadnjak. Kaj pomeni ta beseda? To je le slavofilska psovka zanj. Ali ne čutimo z vsem svojim bitjem, da ni v Turgenjevu nič manj Rusa, kakor pa v Tolstoju in Dostojevskem? Če sta Peter Veliki in Puškin pristna Rusa ne v današnjem, prezirljivem smislu, marveč v pravem smislu te besede, je Turgenjev prav tako pristen Rus kakor pa onadva. On je nadaljeval njuno delo. On ne loči Rusije od Evrope, marveč ju skuša zediniti. Puškin je dal vsemu evropskemu neko rusko mero, Turgenjev pa je dal vsemu ruskemu neko evropsko mero. Toda tistega, kar resnično družijo Rusijo z Evropo, Turgenjev še ni mogel dovolj jasno spoznati. Mi pa to vez spoznavamo ali jo bomo vsaj kmalu spoznali.

P. D o n a t.

R A Z N O

OB PRVI UPRIZORITVI GOGOLJEVEGA »REVIZORJA« V ROSTOVU NA DONU

Gogoljev »Revizor« je že sto let star. V Petrogradu so ga prvič uprizorili v začetku maja 1836, v Moskvi mesec dni kasneje. Celih dvanajst let pa je minilo, da je prodrla ta nesmrtna komedija v rusko provinco. Tudi potem ni bil to nobeden zmagoslaven pohod, marveč pot trpljenja.

Kronist poroča o njeni prvi uprizoritvi v Rostovu na Donu sledeči zanimivi in karakteristični dogodek.

Mestni načelnik v Rostovu, Ivan Gavrilovič Zagura-Zolorovskij, je prišel v gledališče v paradni uniformi. Kakor hitro je sedel na svoj sedež v prvi vrsti parketa, je za ta večer zanalašč naročena polkovna godba zaigrala živahno koračnico in zator se je dvignil.

Takoj pri prvih besedah igre je mestni načelnik zardel kakor rak. Na dvojno ime Gogoljevega mestnega načelnika Skvoznik-Dmuhanovskega so ga opozorili čudno preplašeni pogledi. Trgovski pomočniki in trgovci v sredini parketa so se preplašeno spogledovali. Sluge iz trgovin in malomeščani v zadnjih vrstah so se škodoželjno hahljali.

Zagura-Zolorovskij se je brzdal do konca drugega dejanja. Ko pa je Skvoznik-Dmuhanovskij izrekel: »Četudi so bila podkupovanja, so bila le nezatna; malenkost za na mizo, blago za obleko. Kar pa se tiče vdove po podčastniku, ki sem jo baje dal izbičati, je to obrekovanje, pri bogu obrekovanje...« Pri teh besedah je skočil rostovski mestni načelnik z enim samim skokom na oder — in takrat sta stala pred občinstvom iz oči v oči dva mestna načelnika.

Med publiko je nastala panika. Uradniki in trgovci so jo udrli k izhodom. Medtem pa je rjovel Zagura-Zolorovskij: »V Sibirijo vas bom pregnal, lopovi! Oblast zasmehovati? Takoj naj pride revirni nadzornik! Takoj jih odpeljite na policijsko stražnico!«

Hlestakov in Skvoznik-Dmuhanovskij sta prebledela pod svojo šminko, umikala sta se pred razsrjenim mogočnikom in komaj slšno šepetala:

»Pomirite se, blagorodje...«

Kremplji mestnega načelnika so se bližali ovratniku igralca Dorošenka, ki je igral Skvoznik-Dmuhanovskega, dva revirna nadzornika sta tekla proti odru, da odvedeta zločince, zmešnjava med gledalci je bila nepopisna. Tedaj je izlekel Dorošenko cenzuriran izvod igre in ga pokazal mestnemu načelniku. Ta pa je rjul ves besen:

»Izključeno, da bi bili na višjem mestu dopustili tako zasmehovanje oblasti... Igrajte kaj drugega, kakršnokoli plemenito tragedijo...«

»Toda to je nemogoče,« je zatrjeval Dorošenko.

V tem sta prišla na oder revirna nadzornika.

Isti trenutek pa je stopila na oder tudi nova oseba: direktor taganroške igralske skupine, penzionirani polkovnik Zöllner, ki so ga vsi poznali zaradi njegovega divjega značaja. Z gromovitim glasom se je zadržal na mestnega načelnika:

»Vi ste kompletna svinja! Pritožil se bom v Petrogradu. Odgovarjali boste za ta škandal.«

»Bomo že videli. Revirna nadzornika, odvedite jih!«

»Pošteno boste plačali! Ali ne veste, da je avtor te komedije visokorodna osebnost? Da ima položaj generala in obiskuje celo carsko družino?«

Ta velikopotezna prevara je zaprla mestnemu načelniku sapo in rešila položaj. Zagura-Zolorovskij je bil zaprepaščen. V spremstvu revirnih nadzornikov je pobegnil iz gledališča, spremljali so ga žvižgi in zasmehljivi klici trgovskih služabnikov in malomeščanov.

Toda gledališče je bilo že prazno. Uradniki in trgovci so jo popihali iz strahu, da se ne bi morda mestni načelnik maščeval nad njimi zaradi te sramote, ki jo je doživel.

Iste dne je pisal Gogolj Danilevskemu: »Izprašujem me po vtisih iz krajev, ki sem jih že danes zapustil... Občutek nerazložljive potrnosti nam je bližji kakor kaj drugega.«

—u.

NOVE KNJIGE

Ruska državna založba za književnost je izdala Korolenkova izbrana pisma v štirih zvezkih v redakciji njegove hčerke in A. Krivinske. Pisma so iz dobe od leta 1886. do 1920.

Ruska ukrajinska državna založba je izdala zbirko ukrajinskih narodnih pripovedk v 10 zvezkih. Izdati namerava tudi dva zvezka ukrajinskih rečenic in pregovorov ter obsežno zbirko narodnih pesmi.

Dr. Emil Franzel je izdal v založbi Eugen Prager, Bratislava, knjigo »Abend-ländische Revolution. Geist und Schicksal Europas«. V tej aktualni knjigi skuša pokazati usodo zapadnih držav, ki so kulturno nekako enotno povezane. Rešitev je po njegovem mnenju v »Panevropi«, ki pa ne bi bila le zveza držav, marveč socialistična skupnost zapadnih narodov.

—u.

OSWALD SPENGLER

V Münchenu je umrl Oswald Spengler, star 56 let. Izhajal je iz evangelijske družine. Rodil se je 29. maja 1880 v Blackenburgu. Po končani srednji šoli je študiral matematiko in naravoslovje na univerzah Halle, München, Berlin. Med tem časom je bil večkrat v Italiji. Leta 1904. je promoviral in postal leta 1908. profesor na gimnaziji v Hamburgu. Leta 1911. je pustil službo in se posvetil literarnemu delu. Leta 1918. je na Dunaju izšel prvi del njegove knjige »Der Untergang des Abendlandes«, ki mu je prinesel svetovno slavo. Od leta 1919. do 1922. je dovrševal drugi del te knjige, ki je izšla v Münchenu. Poleg tega je izdal še »Preussenthum und Sozialismus«, »Der Mensch und die Technik« in »Jahre der Entscheidung«. Za Spenglerja je značilno, da se je po svoji mili volji posluževal nedognanih zgodovinskih domnev ter tako postavljал zelo problematične trditve. Bil je bolj nemški kakor so običajno Nemci, pa ga je vendar sedanja Nemčija prebolela in odrinila v kot.

—u.

POPRAVEK

V 6. številki Modre ptice se je v članku Aldous Huxley: Kontrapunkt življenja, vrnilo par neljubih pomot. Na strani 195. v 17. vrsti namesto »Tema to razstavi...« »Temo razstavi...«, 40. vrsta namesto »tudi samo« »tudi to samo«. Na strani 197. v 7. vrsti odspodaj navzgor namesto »intelektualskih navad intelektualizma...« »intelektualskih navad«. Na strani 198. v 9. vrsti namesto »kakršnega« »kakršnegakoli«.

Obrnite list! Poglejte na drugo stran!

THAMES WILLIAMSON

ZEMLJA MI JE POVEDALA

ROMAN

Poslovenil Stanko Leben

Konec maja je izšel prekrasni, na Hamsunova dela spominjajoči roman iz življenja Eskimov »Zemlja mi je povedala«. Naročniki, ki imajo v redu plačano naročnino, ga bodo prejeli po večini preje kakor pa to številko revije.

ZALOŽBA MODRA PTICA V LJUBLJANI

Ker smo

knjigo »Zemlja mi je povedala« razposlali svojim naročnikom preje kakor pa revijo, smo za prihodnji mesec priložili položnice knjigi. Cenjene naročnike prosimo, da nam nakažejo naročnino za junij. Tisti naročniki pa, ki so v zaostankih in zato knjige niso prejeli, imajo neizrabljene položnice še od prejšnjih mesecev. Prosimo jih, da se jih poslužijo in nam nakažejo zaostale obroke. Mi jim bomo nato poslali knjigo.

Važno ! Preberite ! Važno !

Izredna prilika za naše naročnike

ANATOL FRANCE

KUHINJA PRI KRALJICI GOSJI NOŽICI

ROMAN

POSLOVENIL OTON ŽUPANČIČ

»Založba Modra ptica« je od »Zvezne knjigarne« prevzela v svojo založbo roman Anatola Francea »Kuhinja pri kraljici gosji nožici«, ki ga je mojstrsko prelin v slovenščino Oton Župančič.

To izredno delo je pri nas primeroma malo znano, le redki so, ki vedo, da je to prav za prav eden najdragocenejših biserov ne le francoske, marveč vse zapadno-evropske literature. Nobelov nagrajenec, v prejšnjem desetletju umrli Anatol France, je strnil vanj nemara vse svoje visoke pesniške vrline in dal Evropi nesmrtno delo, ki ga od začetka do konca preveva razumevajoči, lirčno nadahnjeni duh plemenite skepse in čeprav včasih pikre, vendarle zmerom dobrohotne ironije; to je tisti vedri in prodorni duh, ki se zdi, da je mogel vznikniti samo iz stoletij stare francoske kulturne tradicije. Vsakdo, ki ve ceniti kvaliteto v literaturi in ki ni navajen obstati zgolj pred čustvenimi silovitostmi, bi moral imeti to knjigo v svoji knjižnici.

Ker je knjiga okusno tiskana, na finem papirju in z lepimi črkami (v majhnem žepnem formatu), smo jo odkupili za svojo založbo, da bi jo lahko ponudili svojim naročnikom po izredno nizki ceni.

Knjigo smo dali po svojem načrtu vezati v zelo lepe platnene platnice, tako da bo knjiga tudi v tem pogledu na višku.

Ceno smo za naše naročnike nastavili izredno nizko, da bi dali tako vsakomur priložnost, da si jo naroči.

In še to lahko vsak redno plačujoči naročnik plača v 2 ali, če želi, celo v 3 obrokih.

V platno vezana stane Din 14—

s poštino vred Din 16—

Vendar pa moramo poudariti, da velja ta cena za naše naročnike samo začasno. Pozneje bodo veljale za knjigo zopet normalne cene.

Kdor torej želi obogatiti svojo knjižnico za eno dragoceno in lepo opremljeno knjigo, naj še danes vzame dopisnico in jo naroči.

ZALOŽBA MODRA PTICA V LJUBLJANI

Pokažite pravkar izšlo knjigo

ZEMLJA MI JE POVEDALA

svojim znancem in prijateljem.

●

Skušajte jih pridobiti za naše
naročnike!

●

Za vsakega naročnika Vam pošljemo lepo knjižno
nagrado. Oglejte si nagrade v eni prejšnjih števil!

RUDYARD KIPLING

KNJIGA O DŽUNGLI

IZ ANGLEŠČINE PREVEL J. M.

V prodajo smo prevzeli prevod ene najlepših knjig nedavno umrlega angleškega pisatelja Rudyarda Kiplinga »Knjigo o džungli«, ki je pred leti izšla v založbi tiskarne »Merkur«. Knjiga je tiskana na sivem lesnem papirju in obsega 265 strani. Prevod je dostojen. Cena je izredno nizka. Kartonirana knjiga stane Din 18.—, v platno vezana pa Din 22.—.

Vsebina knjige je sledeča:

Riki-Tiki-Tavi / Beli morski pes / Toomai, ljubljeneč slonov / Služabniki njenega veličanstva / Kako je prišel strah v džunglo / Čudež Purun Bhagata / Obračun v džungli / Pogrebca / Kraljevi ankus / Kikeru / Rdeči pes / Pomladni tek.

Knjiga je še prav posebno priljubljena pri mladini.

V L A D I M I R B A R T O L A L A R A F

ZBIRKA LEPOSLOVNIH SESTAVKOV

Ta knjiga predstavlja izbor, v katerega je sprejel avtor predvsem tiste stvari, ki ga kažejo v najznačilnejši luči in ki v glavnih obrisih podajajo razvoj in rast njegovega pisateljskega dela od začetka pa do danes. Šestindvajset zgodb je razdelil v pet ciklov (»Človek proti usodi«, »Demon in eros«, »Zgodbe okrog doktorja Juga in doktorja Krassowitza«, »Liričen intermezzo« in »Usoda proti človeku«) tako, da jasno ponazoruje probleme, ki so zaposljevali njegovo čustveno in miselno življenje ter sprožali njegovo stvarniško vzmet.

Knjiga obsega 325 velikih strani. Opremljena je zelo okusno in je primerna tudi za vsako darilo. Kdor se zanima za razvoj naše domače književnosti, ne bo mogel pogrešati te pomembne knjige. Z Vladimирjem Bartolom je dobila slovenska literatura originalnega in močnega avtorja.

Knjiga je izšla kot izredna publikacija in stane za naše naročnike v platno vezana Din 60.—, v polusnje vezana Din 75.—. V knjigo-trštву 25 % več. Naši naročniki jo prejmejo tudi na daljše obroke.

Bratje Piatnik v R a d e č a h pri Zidanem mostu

je najstarejša tovarna za papir v Jugoslaviji, ki izdeluje priznано najboljši in najfinejši papir za dokumente, vrednostne papirje, za trgovske in zemljiške knjige itd.

Zlasti izdeluje **lin brezlesni papir** vseh vrst in teže za tisk knjig, listov, brošur in vseh vrst tiskovin, pismeni in pisarniški papir, strojepisni papir, karton bel in barvast, dokumentni koncept itd. — **Specialna tovarna za izdelavo risalnega papirja, papirja za kamenotisk, offsettisk in bakrotisk**

Izdeluje tudi vse vrste **srednjefinega papirja**

Naročila sprejema in izvršuje ter daje vsa pojasnila trdka

MERCINA IN DRUG

glavno zastopstvo in samoprodaja na veliko

Ljubljana, Kolodvorska ulica 8 — Telefon 22-32

Cene skrajno solidne, nižje od vseh inozemskih!

Salda-konte, štrace, journala,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***

***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***

TISKARNA MERKUR

TRG. IND. D. D.

LJUBLJANA

GREGORČIČEVA 23

TELEFON ŠT. 25-52

SE PRIPOROČA ZA CENJ. NAROČILA, KI JIH BO
IZVRŠILA HITRO, LIČNO IN PO ZMERNI CENI / TISKA
KNJIGE, BROŠURE, ČASOPISE, REVIJE, KUVERTE,
MEMORANDE, RAČUNE, LETAKE, LEPAKE, POSETNE
KARTE, LETNA POROČILA, VSTOPNICE, VABILA ITD.
VSE TISKOVINE TISKA V ENI ALI VEČ BARVAH

V LASTNI ZALOŽBI IZDAJA : „SLUŽBENI LIST KRALJEVSKE BANSKE
UPRAVE DRAVSKE BANOVINE“ IN „ZBIRKO ZAKONOV IN UREDB“,
===== KATERE SEZNAM VAM NA ŽELJO DOPOŠLJE =====

**„KUVERTA“
LJUBLJANA**

TYRŠEVA CESTA 67

**TVORNICA KUVERT IN
KONFEKCIJA PAPIRJA**

V nevarnosti

je tvoj denar, če ga držiš
doma

Roparji

prežijo za najmanjšimi
prihranki

Zaupaj

denar domačim hranilni-
cam!

Nalagaj

svoje prihranke v

**HRANILNICO DRAVSKE
BANOVINE**

(prej Kranjska hranilnica)

V LJUBLJANI

Zanjo jamči

vsa Dravska banovina z
vsem premoženjem in
vso davčno močjo